

TAXANDRIA

Gedenkschriften van den
Geschied- en Oudheidkun-
digen Kring der Kempen.

5de jaargang Nr 4.

TURNHOUT 1908.

INHOUD : Bibliographie Campinoise, (suite), par J. E. Jansen. — Casteltre, door E. Adriaensen. — Hoogstraeten. Keuren en Breuken, door E. Adriaensen. — Bijdragen tot de economische geschiedenis van Turnhout, door J. E. Jansen. — Kempisch] Boekennieuws, door J. E. Jansen. — Inhoudstafel van jaargang 1908.

Bibliographie Campinoise

IV

Biographie, Généalogie.

(Suite)

Op. cit n° 72.

214. DE RAADT J. Th. De heerlijkheden van het land
van Mechelen. Duffel, Gheel, en hunne heeren ;

ds : Kempisch Museum, 1890.

215. ID. De heerlijkheden van het land van Mechelen.
Norderwyck en zijne heeren.

Turnhout, J, Splichal, 1892 ; in-8 ; ill.

216. DE RIDDER. Het dorp Rethy ; liste des seigneurs.

Turnhout, Splichal-Roosen, 1860 ; in-16.

217. GOETHALS. Dictionnaire généalogique et historique
Op. cit. n° 75.
218. POPLIMONT Ch. La Belgique héraldique.
Op. cit. n° 77.
219. VAN DEN LEENE J. Le théâtre de la noblesse du
Brabant. Liège, J. F. Broncaert, 1705 ; in-4.
220. BERTHOUT. Généalogie de la famille ;
ds : VAN DEN BRANDEN DE REETH. Recherches sur
l'origine de la famille des Berthout.
Bruxelles, 1844 ; in-4. (Mém. Acad.)
221. BOLS d'ARENDONK.
ds : JANSEN. Turnhout, t. II, p. 101-102.
222. CANNART D'HAMALE.
ds : JANSEN. Turnhout, t. II, p. 105-107. — WELVAERTS.
Levensschets van L. Cannart d'Hamale. Utrecht, P. van de
Weyer, 1884 ; in-8 ; ill.
223. GEVAERTS.
ds : JANSEN. Turnhout, t. II, p. 121-125.
224. KINSCHOT.
ds : JANSEN. Turnhout, t. II, p. 131-135. — Genealogische
aanteekeningen betreffende het geslacht van Kinschot. Extr.
du : Jaarboek van den Nederlandschen adel. 's Gravenhage,
1889 ; in-8. — (Vorsterman-Van Oyen) Kinschot. s. d. ; in-8 ;
ill. — La famille de Kinschot ; ds : Messenger, 1877, p. 246 ;
1893, p. 339.
225. DE FIERLANT.
ds : JANSEN. Turnhout, t. II, p. 107-114.
226. DE LALAING.
Voir les différents nobiliaires.
227. DE MERODE.
ds : Comte DE MERODE-WESTERLOO. Souvenirs. Paris-
Bruxelles, 1864 ; 2 vol., in-8. — Comte DE MERODE-WES-
TERLOO. Mémoires du feld-maréchal Comte de Mérode
Westerloo. Bruxelles, Wahlen, 1840 ; 2 t. en 1 vol. in-8. —
E. RICHARDSON. Geschichte der familie Mérode. Prag,
1877-81 ; 2 vol. in-8. — Notice sur la maison de Mérode.
Bruxelles, C. J. A Greuse, 1845 ; in-8. — T. R. Een woord
over het geslacht Mérode ; ds : Kempisch Museum, 1891, p.
378-380. — Les seigneurs de Westerloo ; seigneurie de Mérode ;

- particularités sur cette famille ; ds : Messenger, 1879, p. 334 ;
1881, p. 422 ; 1890, p. 49. — Famille de Mérode ; ds : Ann.
Anvers, 1843, p. 315 ; 1844, p. 206 ; 1847, p. 312 ; 1851, p.
386 ; 1856, p. 180 ; 1865, p. 673 ; 1871, p. 9 ; 1873, p. 448.
228. DE NASSAU.
ds : La généalogie des illustres comtes de Nassau. Am-
sterdam, Jean Janssz, (1624) ; ill. — J. ORLERS. Généalogie
des Comtes de Nassau. — VORSTERMAN-VAN OYEN. Voir
les différentes généalogies de cette famille.
- Les membres de la famille de Nassau sont liés fort intime-
ment à l'histoire de la Campine, avant les troubles du XVIe
siècle comme mandataires des ducs et des rois, et au XVIIe
siècle comme seigneurs de plusieurs villages. Le prince Mau-
rice de Nassau remporta près de Turnhout la célèbre victoire
de la Thielen-heide.
229. DE RENESSE-BREIDBACH.
Voir les différents nobiliaires.
230. D'URSEL.
ds : GOETSCHALCKX P. J. Geschiedenis van Grobbendonck.
Hoogstraten, L. Van Hoof-Roelans, 1897-1901 ; 3 vol. in-8 ; ill.
— MEES L. Geschiedenis der gemeente Hingene.
231. Jean DE TURNHOUT.
ds : L. P. M. DE BURBURE. Le nom de famille du com-
positeur de musique, Jean de Turnhout ; ds : Bull. Ac. des
Sciences, 1878.
232. LE ROY.
Voir les différents nobiliaires.
233. PAULY.
ds : JANSEN. Turnhout, t. II, p. 138.
234. PROOST.
ds : JANSEN. Turnhout, t. II, p. 139-141. — L. DE
HERCKENRODE. Généalogie de la noble maison Proost de
Turnhout ; ds : Anvers, t. III, p. 389-405.
235. SALM-SALM.
Voir op. cit. n° 167.
236. SCHETZ.
ds : GOETSCHALKX P. J. Geschiedenis van Grobben-
donck ; op. cit. n° 230.
237. 't SERCLAES.

ds : J. TH. DE RAADT. **Norderwyck en zijne heeren** ; op. cit. n° 215.

238. VAN CRAYNHEM.

ds : W. VAN SPILBEEK. **Arnold Van Crayenhem, heer van Grobbendonk en zijne voorzaten** ; ds : **Maria-Almanak**, 1892, p. 41-53. — GOETSCHALCX. **Geschiedenis van Grobbendonk**.

239. VAN CUYCK.

ds : BON F. A. DE REIFFENBERG. **Mémoires sur les sires de Kuyck**, ds : **Mém. de l'acad. des sciences et belles lettres de Bruxelles**, t. VI, 1830, in-4. — WAP. **Geschiedenis van het land en der heeren Van Cuyck, met algemeene en bijzondere stamlijsten van het geslacht van vier dynastiën, en drie burggraafschappen uit den huize van Cuyck**. Utrecht, 1858 ; in-4 ; ill. — E. ADRI-AENSEN. **De heeren Van Cuyck en Van Mierop**, ds : **Taxandria**, 1906-1907, p. 160-182.

240. VAN GENECHTEN.

ds : JANSSEN, **Turnhout**, t. II, p. 150-154.

241. VAN REYNEGOM DE BUZET.

ds : F. DONNET. **Notice sur Herenthout**. Anvers, V^e De Backer, 1904 ; in-8 ; ill.

242. VAN DE WERVE.

ds : **Ann. Anvers**, 1843, p. 405 ; 1871, p. 230 ; 1881, p. 446 ; 1889, p. 152 ; 1891, p. 237 ; B. 4e s. II. p. 70.

Toutes les familles suivantes qui résident en Campine, ont leur généalogie décrite dans les ouvrages précités : Goethals, de Herckenrode, van den Leene.

243. BIEBERSTEIN ROGALLA ZAWADSKY, à Gestel ; DE BOSSCHAERT, à Bouwel ; DE BROQUEVILLE, à Postel ; DE CATERS, à S'Gravenwezel ; DE GRUBEN, à Wyneghem et à Meerle ; DE ROYE de WICHEM, à Meerhout ; DE TURCK DE KERSBEEK, à Westmalle ; DE 'T SERCLAES, à Norderwyck ; GILLES DE PELICHY, à s'Gravenwezel ; MONTENS, à Massenhoven et à Loenhout ; VAN DER GRACHT DE ROMMERS-WAEL, à Casterlé et Thielen ; VAN EETVELDE, à Rethy et Moll.

V.

Archéologie, Art.

244. **Antiquités découvertes dans la Campine** ; ds : **Messenger**, 1847, pp. 5, 15.

245. AVONTROODT G. J. **Opdelvingen in de Kempen** ; ds : **Belgisch museum**, t. v., 1841, p. 60-70.

246. DE BEHAULT DE DORNON A. **Les sépultures franques de la province d'Anvers** ;

ds : **Ann. Anvers**, t. I, 1897, p. 382-388.

247. DE ROYE DE WICHEN P. **Explorations archéologiques (en Campine)**. *Communication faite à la société d'Anthropologie de Bruxelles, 27 juin 1891*.

248. DIERCKX H. **Lettre sur la découverte d'un puits à Beersse** ;

ds : **Ann. Anvers**, B2, 3e s., 1875/84, p. 172.

249. DONNET F. **La statuette de Casterlé** ;

ds : **Taxandria**, 1903-1904, p. 213-233 ; ill.

250. ID. **Variétés campanaires** ;

ds : **Ann. Anvers**, 5e s. t. VI, p. 509. Cloches d'Arendonck, Gheel, Grobbendonck, Lichtaert, Thielen.

251. ID. **Les cloches de Wechelderzande** ;

ds : **Taxandria**, 1904-1905, p. 159-163 ; ill.

252. ID. **Notes artistiques et archéologiques sur la province d'Anvers** ;

ds : **Ann. Anvers**, t. LVII, 5e sér., t. VII, 1905, p. 179-340. Halle, Minderhout, Moll, Santhoven, Vorst, Wechelderzande, Westerloo, Westmalle, Wommelghem, Wortel, Wuestwezel, Wyneghem, Zoersel.

253. GENARD P. **Catalogue du musée d'antiquités d'Anvers**.

Anvers, Ve de Backer, 1894 ; in-8.

L'auteur mentionne plusieurs antiquités trouvées en Campine et conservées maintenant au Musée Het Steen à Anvers.

254. GHEEL.

Sur l'archéologie de cette commune cfr. ci-après Canton de Moll : Gheel.

254^b. **Graf- en Gedenkschriften der provincie Antwerpen — Inscriptions funéraires et monumentales de la province d'Anvers.**

Anvers, depuis 1855; in-4; ill.

Donne avec les épitaphes, les dessins des pierres tombales et des armoiries.

255. **HERENTHALS.**

Cfr. ci-après Canton de Herenthals : Herenthals.

256. **HEYLEN A. Verhandeling over eenige Urnen of Lijkvaten, onlangs ontdekt bij het dorp Alphen, in de Baronie van Breda, en andere gevonden tot Meerhout in de Brabantsche Kempen**, p. 214-232;

ds : **HEYLEN A. Historische verhandeling over de Kempen.**

Turnhout, Brepols en Dierckx zoon, 1837; in 8°; ill.

257. **HOOGSTRAETEN.**

Cfr. ci-après Canton de Hoogstraeten : Hoogstraeten.

258. **Inventaire des objets d'art conservés dans les établissements publics de la province d'Anvers. (CRM.)**

Op. cit. n° 8.

Le rapporteur Mr F. Donnet décrit dans la 1re livraison, les monuments, et les objets d'art conservés dans les églises d'Arendonck, Barle-duc, Hoogstraeten, Meerle, Meersel, Meir, Merxplas, Minderhout, Oostmalle, Westmalle, Wortel, St. Antoine, Halle, Gheel, Oosterloo, Steelen, Lommel, Wuestwezel, Hulsen, Meerhout, Herenthals, Zoersel, Wommelghem. — Dans la seconde, les monuments et objets d'art de : Achter-Oolen, Bevel, Casterlé, Desschel, Gestel, Herenthals, Herenthout, Hersselt, Houtvenne, Norderwyck, Oolen, Raevels, Rethy, Rykevorsel, Schoonbroeck, Thielen, Veerle, Vlimmeren, Vorst, Waerbeek, Weelde. De belles illustrations ornent l'ouvrage.

259. **JAMES WEALE W. H. Tombe plate en cuivre de Sire Louis Van Leeftael et de dame Marguerite de Beer dans l'église de St. Marguerite à Thielen;**

ds : **Messenger**, 1860, p. 169-182; ill.

260. **JANSEN J. E. J. Portretten der princessen Amalia van Solms en Maria van Zimmeren te Turnhout;**

ds : **Taxandria**, 1904-1905, p. 7-13.

261. **ID. Het Kasteel van Turnhout en zijne herstelling;**

ds : **Taxandria**, 1904-1905, p. 135-145; ill.

262. **L'art monumental religieux en Belgique. X^e au XVIIIe siècle. Province d'Anvers.**

Anvers, Dero, 1893; in-4; ill.

Cet ouvrage comprend 66 planches en phototypies avec texte, représentant des monuments de Gheel, Herenthals, Hoogstraeten et St. Léonard.

263. **Pierre sépulcrale à Postel dans la Campine;**

ds : **Messenger**, 1839, p. 300.

264. **STROOBANT C. Epitaphes recueillies dans les églises de la Campine;**

ds : **Ann. Anvers**, t. I, 1843, p. 297-330.

Turnhout, Hoogstraeten, Gheel, Corsendonck, Wortel, Westerloo, Merxplas, Rykevorsel.

265. **STROOBANT L. Exploration de quelques Tumuli de la Campine Anversoise.**

Anvers, V^e De Backer, 1903; in-8; ill. (**Ann. Anvers**, t. LIV, 1902, p. 365.)

266. **ID. Le Puits antéromain de Beersse;**

ds : **Taxandria**, 1904-1905, p. 120-124; ill.

267. **ID. Urne littéra du haut empire trouvée en Campine;**

ds : **Taxandria**, 1905-1906, p. 103-110; ill. (**Ann. Anvers**).

268. **ID. La Taxandrie préhistorique. Essai de carte avec catalogue alphabétique des découvertes antéromaines, romaines et franques faites en Taxandrie;**

ds : **Taxandria**, 1904-1905, p. 164-216; carte.

269. **ID. La nécropole par incinération de Grobbendonck;**
ds : **Taxandria**, 1904-1905, p. 71-95; ill.

270. **ID. Les tombelles de Weelde;**

ds. **Ann. Anvers**, t. LIV., 1902, p. 372.

271. **ID. Note sur la nécropole par incinération du Wildert à Meir;**

ds : **Taxandria**, 1907, p. 93-99; ill.

272. **ID. Note sur une enseigne de cohorte romaine trouvée à Vorsseleer;**

ds : **Taxandria**, 1907, p. 100-103; ill.

273. **ID. Ancienneté relative des vestiges de la période halstatienne en Belgique. Quel est l'âge des tombelles de la Campine? (Congrès arch. Gand).**

ds : **Taxandria**, 1907, p. 104-128; ill.

274. SWEERTIUS F. **Monumenta sepulcralia et inscriptiones publicæ privatæque ducatus Brabantiae**;

Antverpiæ, ap. G. Bellerum, 1613; in-12.

Herenthals, Hoogstraeten, Balen, Geel.

275. TURNHOUT.

Cfr. ci-après Canton de Turnhout : Turnhout.

276. VAN DESSEL C. **Topographie des voies romaines de la Belgique**. *Statistique archéologique et bibliographique*.

Bruxelles, C. Muquardt, 1877; in-8; ill.

475. VAN GORKOM M. L. **Beknoopt denkbeeld van Oud-Nederland**, *beginnende met de cimbersche diluwie, met ophelderinge der voorvallen, die ons land en desselfs vorsten in het besonder treffen, tot het aenstellen van Gozilo grave van Antwerpen, als hertog van Lotharingen*.

Brussel, Pauwels, 1789; in-8.

Cet ouvrage, sans être de grande valeur historique, n'est pas dépourvu d'intérêt pour la Campine ancienne.

278. GENARD P. **Over eenige kunstwerken in de Kempen** ;
ds : **Het Taelverbond**, 1853, p. 117-129; ill.

279. **Het Kunstonderwijs in de provincie Antwerpen** ;

ds : **De Vlaamsche School**, 1865, p. 130-131.

280. JACOBS H. **De bewaring van de Kunstgebouwen, kunstvoorwerpen en ouden, toebehoorende aan kerken en andere openbare gestichten**. *Bouwen, herbouwen en vergrooten van kerken; hunne bemeubeling en inwendige versiering*.

Antwerpen, H. Kennes, zoon, 1905; in-8.

Ouvrage éminemment utile à tous ceux qui ont à s'occuper de la conservation, restauration ou érection de monuments.

Décrets émanant des ministres et des gouverneurs d'Anvers et d'autres autorités.

Liste des monuments civils et religieux de la province d'Anvers.

281. JAMES WEALE W. H. **Catalogue des objets d'art religieux du moyen âge, de la renaissance et des temps modernes, exposés à l'hôtel Liedekerke à Malines. Septembre 1864**.

Bruxelles, Ch. Lelong, 1864; in-8.

Intéressant par la description des objets d'art qui y sont exposés, e. a., de Gheel, Herenthals, Turnhout, Hoogstraeten, Herenthout, Thielen, Postel. etc.

282. JANSSEN J. E. J. **Kunsttentoonstelling te Moll** ;

ds : **Taxandria**, 1907, p. 167-170; ill.

283. **Musée Fraikin de Herenthals**. *Catalogue de la galerie*.

Herenthals, L. Bongaerts-Verbeeck, s. d.; in-8.

Œuvres du sculpteur Fraikin.

284. SCHAEYS A. G. A. **Mémoire sur l'architecture ogivale en Belgique**. (Mém. acad. t. XIV).

Tongerloo. Hoogstraeten.

285. SIRET A. **Dictionnaire historique et raisonné des peintres de toutes les écoles**.

Bruxelles-Londres, 1884; 3e éd., 2 vol. in-8; ill.

Important ouvrage pour tous ceux qui ont à connaître l'auteur d'un chef-d'œuvre confié à leur garde. Courte notice de l'un ou l'autre peintre campinois, par ex. les Franck d'Herenthals, Faes d'Hoogstraeten etc.

286. SIRET A. **De Kunstgalerij**. *Verhalen der provincie Antwerpen*.
Gent, W. Rogghé, 1879; in-12.

Pour d'autres descriptions et mentions d'objets ou de monuments archéologiques et artistiques, voir les différentes citations dans la liste des communes ci-après.

Pour les revues d'art et d'archéologie, voir ci-après : Périodiques et journaux.

VI.

Littérature, Musique.

287. Algemeen verslag over den toestand van het letterkundig genootschap « De Dageraad » opgericht binnen de stad Turnhout, door den voorzitter Dr J. RENIER SNIEDERS, in de plechtige vergadering van 10 januari 1847 voorgelezen te Turnhout.
Turnhout, Brepols en Dierckx zoon, (s. d.); in-8.
Id. 20 février 1848. — Id. 12 février 1850.
288. Béguinage de Turnhout. Pièce de vers en l'honneur de la Demoiselle Anne Cathérine de Nel, 16 mai 1779.
Imprimée à Anvers, chez Parys.
289. Cantilena Gelensium. Gela quinque Primis decorata jure suo exultat.
Lovanii, M. Van Overbeke, (1739); in-fol.
290. CONSCIENCE H. Volledige werken.
Antwerpen, J. P. Van Dieren en Cie, 1867-1880; 10 vol. in-8; ill.
Ce romancier choisissait volontiers ses types et ses scènes dans la Campine.
291. DAEMS S. Sprokkelingen van verscheiden aard. Discours, Mélanges littéraires, Bibliographie.
Aalst, De Seyn-Verhougstraete, 1902; in-8. — Schetsen en vertellingen. Ib. 1897; in-8; ill. — Gedichten. Brugge, Druk. St Augustyn, 1897; in-8. — Luit en fluit. Dichtbundel. Roeselaere, De Seyn-Verhougstraete, 1884; in-8. — Het lied der linden. Gedicht bij het gouden jubelfeest der herstelling van Tongerlo's abdij, 2 Juli 1890. Tongerlo, Druk. d. abdij, 1890; in-8.
Tous ces ouvrages contiennent des poésies ou des narrations campinoises.
292. Dauwdroppelen. Poëtische lettervruchten van het taalkundig genootschap « De Dageraad » te Turnhout.
Turnhout, Brepols en Dierckx zoon, (s. d.); in-8.
293. DE KONINCK L. Feestzang bij het herdenken van den vijf en twintigsten verjaardag der aankomst te Turn-

- hout van de zeer eerwaarde kloosterzusters Clarissen-Coletie-nen, welke aankomst geschiedde op 26 April 1875.
S. l. n. d. (Turnhout, J. Splichal, 1900); in-8.
294. E. T. Het Turnhoutsch Heybloemken op het feest der Violieren te Antwerpen. 1561;
ds : Kempisch Museum, 1890, p. 37-46.
295. FABRI E. Huisgedichten en eenige andere gelegenhedsverzen.
Gent, Naaml. Venn. Plantyn, 1904; in-12.
L'appendice peut aider à l'étude du dialect campinois au milieu du XIXe siècle.
296. Geschied- en zedekundige voorlezingen over de Kempen, gedaen op het genootschap « De Dageraad » te Turnhout.
Turnhout, Brepols en Dierckx Zoon, 1852; in-8.
Recits de Gife (sur Gheel), Snieders, Heuvelmans, Splichal (sur Turnhout).
297. Heibloemen. Dicht en prozastukken uitgegeven door de rederijkamer « Trouw en Broederliefde » te Turnhout.
Turnhout, Brepols en Dierckx zoon, 1840; in-8.
298. Heilgroet der Turnhouters, te Brussel gevestigd, aan hunne stadsgenoote mejuffrouw Catharina Beersmans ter gelegenheid van haar zilveren jubelfeest als tooneelspeelster.
Brussel, Xav. Havermans, (1887); in-4.
299. HEUVELMANS P. J. Lotgevallen van eenen Turnhoutschen Jager in de XVIe eeuw.
Turnhout, Glenisson en Van Genechten, 1843; in-12.
300. ID. De twee reizigers, of verhalen van historische en plaatselijke geschiedenissen uit de 16e en 17e eeuw.
Turnhout, Delhuvonne, 1843; in-12.
Récits de Herenthals, Lichtaert, Thielen, Zevendonk, Turnhout.
301. Lied ter eere van W. F. Van Genechten, 1791;
ds : Taxandria, 1906-1908, p. 150-153.
302. LOYENS A. Het gevonden kruis. Een Turnhoutsch verhaal.
Turnhout, Brepols en Dierckx zoon, 1852; in-8.
303. MAES D. Iets over het Landjuweel van Herenthals.
S. d. n. l. (Meerhout V. J. Du Moulin). (Extr. Meerhoute-naer).

304. **MATHÉ J. F. Feest en huldegroet aan de ZZ. EE.**
Paters Jesuïeten bij gelegenheid van hun gouden jubel als leeraars te Turnhout, uit eerbied en erkenning opgedragen.

Turnhout, J. Splichal, s. d. (1895); in-8.

305. **MERCELIS L. De Kempische Harp.**

Gent, 1889; in-8.

306. **SEGRS G. Bij de Kempenaars. Drie verhalen uit mijne geboortestreek.**

Gent, A. Siffer, 1900; in-8.

307. **ID. Uit mijn schetsenboek;**

ds : **Het Belfort**, 1897 et 1898, nos 3, 6, 11.

Descriptions poétiques des environs de Beersse, Vlimmeren, Oostmalle, Wechelderzande.

308. **ID. Dorpsgeschiedenissen. Verhalen uit de Antwerpsche Kempen.**

Leuven, K. Fonteyn, 1879; in-8.

309. **ID. Lief en Leed in de Kempen. Twee verhalen.**

Gent, A. Siffer, 1903; in-8.

310. **ID. In de Kempen.**

Antwerpen, 1882.

Recits et nouvelles.

311. **ID. Licht en Bruin.**

Antwerpen, 1897.

Trois recits campinois.

312. **SNIEDERS A. Volledige werken.**

Antwerpen, J. P. Van Dieren en Cie, 1876-1878; 20 vol. in-12.

313. **SNIEDERS R. Volledige werken.**

Turnhout, J. Splichal, 1882; 24 vol. in-8.

Presque toutes les nouvelles des frères Snieders ont pour théâtre la province d'Anvers et surtout les environs de Turnhout.

314. **Spelen van Sinne ghespeelt binnen de stadt van Antwerpen op Thaech-spel naer Dlandt-juweel. 1561.**

Antwerpen, W. Silvius, 1562; in-4; ill.

Pièces des chambres de rhétorique de Turnhout et Herenthals.

315. **STROOBANT E. Gedichten.**

Gent, Van Doosselaere, 1855; in-12.

316. **ID. Mijne eerste vlerken.**

Turnhout, Glenisson en Van Genechten, 1842; in-8°.

317. **ID. Een winteravond in de Kempen. Drie volkslegenden.**

Antwerpen, K. Oberts, 1844; in-8.

318. **ID. Anna of de molenaer van Oud-Turnhout. Verlaamscht Tooneelspel met zang, in een bedrijf, voor de eerste maal vertoond (door de maatschappij de Wijngaerd) op den Schouwburg van 't Park den 12 February 1849.**

Brussel, Dehou, 1849; in-16.

Les ouvrages de Mr Stroobant, natif de Turnhout, les premiers surtout appartiennent à la littérature campinoise.

319. **VAN EVEN E. Het Landjuweel van Antwerpen in 1561; eene verhandeling over dezen beroemden wedstrijd tusschen de rederijkkamers van Brabant, bewerkt naar eventijdsige oorkonden en versierd met 35 platen, naar teekeningen van Frans Floris en andere meesters uit de 16e eeuw.**

Leuven, C. J. Fonteyn, 1861; in-4; ill.

Les chambres de rhétorique de Herenthals et Turnhout y assistaient.

320. **VAN GERHEZE J. Iets over de rederijkkamers in het algemeen en die der Kempen in het bijzonder.**

Turnhout, Splichal-Roosen, 1858; in-12.

Chambres de rhétorique de : Turnhout, Herenthals, Moll, Hoogstraeten, Arendonk, Gheel.

321. **VIRRES G. En pleine terre. (La glèbe héroïque 1798-1799).**

Bruxelles, Vromant et Cie, 1899; in-12.

322. **ID. La Bruyère ardente.**

Bruxelles, Vromant et Cie, 1900; in-12.

323. **ID. L'inconnu tragique.**

Bruxelles, Vromant et Cie, 1907; in-12; ill.

Descriptions de la Campine, surtout Limbourgeoise, mais s'adaptant aussi à la Campine Anversoise.

324. **WELVAERTS TH. I. Heilwensch voor het huwelijk van baron de Broqueville en barones d'Huart.**

Utrecht, v. d. Weyer, 1885.

Pour de plus amples détails sur la littérature Campinoise, voir les biographies des auteurs campinois ch. IV.

325. **ANDELHOF FR. Heidebloempje. Liederen van Hiel en De Tiere op muziek gezet voor groote en kleine kinderen.**

326. CANTATES :

A l'occasion du 75e anniversaire de la Bataille de Turnhout. 1864.

Paroles de J. DIELS. Musique d'ARTH. VAN ELSLANDE.

327. A l'occasion du centenaire de la même Victoire. 1889.

1° Paroles de J. L. LAVRYSEN. Musique d'EM. VERREES ;

2° Paroles de NESTOR DE TIERE. Musique de FR. ANDELHOF.

328. **Sinte Dimphna Cantate.** (Gheel).

Paroles de S. DAEMS. Musique de G. NAUWELAERS. Traduction en français d'YVES D'ERNY.

Partition Piano-chant, Edit., G. Beyer, Gand, 1900.

329. DAEMS S. et RAES B. **Sinte Dimphna's marteldood.** *Gewijd drama in drie bedrijven.*

Baarle-Hertog, Ch. De Paeuw, 1874 ; in-8.

Paroles de Daems et musique de Raes. La pièce se joue en Campine vers la 2e moitié de VIe siècle.

330 **De Kempische Lier.**

Herenthals, V. J. Du Moulin, 1869 ; in-4.

Chant et piano. Six romances par année. Musique de Raes, Nauwelaers, Vitaelsen, Van Cauwenbergh, Lemmens. Paroles de Claeys, Daems, De Proost, Delbeke, etc.

VII.

Mœurs et Usages, Traditions populaires, Chants historiques.

331. Augustinus Hendrickx, van Rethy, Primus te Leuven in 1688 ;

ds : Historische mengelingen over de Kempen.

Turnhout, Splichal-Roosen, s. d. ; in-12 ; p. 67-80.

331_b. Cort verhael van de solemniteyt voorgevallen binnen de stadt ende vryheydt Turnhout ter occasie van het in-haelen van den geleerdsten Heere Jacobus Bosch op den 15 october 1758 door de wijdt-vermaerdt Universiteyt van Loven, als Primus in artibus verclaert met alle voysen.

't Antwerpen bij Joannes Franciscus Van Soest ende tot Turnhout bij den notaris Franciscus Geerts, in de Gasthuisstraat s. d. ; in-4, 16 pp.

Ces deux numéros qui précèdent, racontent la joyeuse entrée d'un Primus en philosophie de Louvain dans sa commune natale.

332. BOONE L. **Een Turnhoutsche studentenkring in de oude Hoogeschool van Leuven ;**

ds : Taxandria, 1907, p. 135-166 ; ill.

333. CAUCHIE A. **La querelle des investitures dans les diocèses de Liège et de Cambrai.**

Louvain, 1890-91 ; 2 vol. in-8.

334. COLLIN DE PLANCY J. **Lectures nationales. Légendes de la province d'Anvers, traditions et faits remarquables.**

Liège, Dessain, 1864 ; in-12.

235. CONSCIENCE H. **Volledige werken.**

Op. cit. n° 290.

Décrit souvent les mœurs campinoises dans ses romans.

336. DE RAADT J. TH. **Vechtpartijen bij kegelspel en prijsschiëting in de Kempen ;**

ds : Kempisch Museum, 1891, p. 155-157.

336_b. ID. **Les sobriquets des communes belges.**

Bruxelles, C. Baune, 1904 ; in-8.

337. FIERENS FR. A. *Op den buiten. Losse schetsen uit het leven van den Kempischen landman.*
Aalst, De Seyn-Verhougstraete, 1904.
338. GALESLOOT A. L. *Recherches historiques sur la maison de chasse des ducs de Brabant et de l'ancienne cour de Bruxelles.*
Bruxelles-Leipzig, Kiessling, Schnée et Cie, 1854; in-12.
Intéressant pour les chasses au faucon qui autrefois avaient si souvent lieu en Campine.
339. ID. *Un procès de sorcellerie au village de Casterlé.* 1565-71;
ds : *Messenger*, 1869, p. 342.
340. GOETSCHALCX P. J. *Herenthals. Eeden welke de leden van het magistrat van Herenthals deden op 't einde der XVIe en tijdens den loop der XVIIe eeuw;*
ds : *Kempisch Museum*, 1892, p. 26-32.
341. ID. *Herenthals-Grobbendonck. Eenige Zoenakten;*
ds : *Kempisch Museum*, 1891, p. 264-282.
342. HEYLEN A. *Historische verhandeling over de slavernij en deszelfs verbanning uyt de vryheydszuchtige Kempen in voorige eeuwen;*
ds : HEYLEN, A. *Historische verhandelingen over de Kempen*; p. 56-82.
Turnhout, Brepols en Dierckx zoon, 1837; in 8°.
Le servage en Campine depuis le Ve jusqu'au XIVe siècle.
343. ID. *Historische verhandeling nopens de slaavernij en de vryheyds-boomen of standaerden*; Ibid. p. 83-97.
344. HEZENMANS J. A. C. *Drie abdijen uit de XIIe eeuw. Eene studie op den aard en de maatschappelijke beteekenis der kloosters in de middeleeuwen.*
Amsterdam, C. L. Van Langenhuysen, 1874; in-8.
Abbayes de Postel et Tongerlo.
345. *Iets over de spotnamen en eigenaardige gebruiken van sommige Kempische steden en dorpen;*
ds : *Historische mengelingen over de Kempen.*
Turnhout, Splichal-Roosen, s. d.; in-12; p. 37-59.
Herenthals, Lille, Thielen, Casterlé, Baelen, Moll, Meerhout, Gheel, Oolen.
346. JANSSEN J. E. J. *De Torenbrand van Turnhout. 1755;*

- ds : *Taxandria*, 1907, p. 193-196.
347. LAMBREGHTS S. *Geschiedenis van Sus van Aerde, landbouwer in de Kempen.*
Tessenderloo, J. Verachttert en J. Feyens, s. d. (1905); in-12.
Ayant trait aux élections de 1905 en Campine.
348. LEMONNIER C. *La Campine;*
ds : *Le Tour du Monde*, 1882, p. 182-193.
Description et étude des mœurs.
349. MAES D. *Een woord over den oorsprong der gilden.*
S. 1. n. d. (Meerhout, V. J. Du Moulin); (De Meerhoutenaer).
350. MATHOT L. *Verhalen. Herinneringen aan mijne Kempische reistogtjes.*
Gent, 1856; 2e éd.; in-12.
351. ID. *In de kievit en een koning in de Kempen. Twee oorspronkelijke verhalen.*
Antwerpen, H. Sermon, 1880; in-12.
352. MEYMANS J. H. *De Kempen. Algemeene beschrijving. Invloed van den godsdienstzin op de Kempenaren.*
ds : *Het Belfort*, 1895, n° 4.
353. MOKE H. G. *Mœurs, usages, fêtes et solennités des Belges.*
Bruxelles, Jamar, 1847; 2 vol. in-12.
354. *Ons volksleven. Antwerpsch-Brabantsch tijdschrift voor taal- en volksdichtveerdigheid, voor oude gebruiken, wangelooftkunde, enz., onder leiding van J. Cornelissen en J. B. Vervoliet.*
Brecht, L. Braeckmians, depuis 1889; in-8; mensuel.
Renterme de précieuses études sur le folklore et l'archéologie de la province d'Anvers.
355. PIOT CH. *Alliance des communes dans le duché de Brabant;*
ds : *Messenger*, 1841, p. 461.
356. ROBSON S. J. *Marsch van Turnhout. 1789. Driestemmig gezang met begeleiding van klavier;*
ds : *Taxandria*, 1908, p. 124-128.
357. SEGERS G. *Kolen in de Kempen. — Kee.*
Gent, A. Siffer, 1908.
Deux nouvelles décrivant les mœurs et coutumes des villageois campinois. De même toutes les autres œuvres littéraires de cet auteur sont émaillées de traditions et coutumes de la Campine.

Op. cit. n° 306.

358. SNIEDERS A. **Het Kwartier Kempenland.** *Folklore uit de 17e en de 18e eeuw.*

Gent, A. Siffer, 1891. (Verslagen Vl. Acad. 1891).

Cet écrivain comme son frère Renier prend souvent les traditions et mœurs campinoises comme sujets de ses romans.

Op. cit. n° 312.

359. SNIEDERS R. **De gouden Willem.** *Uit het leven der boeren in de Kempen.*

Turnhout, J. Splichal, s. d.; in-8.

Op. cit. n° 313.

360. STROOBANT E.

Op. cit. n° 315.

361. STROOBANT L. **Légendes et coutumes campinoises**; ds : **Taxandria**, 1907, p. 218-231. — 1908, p. 10-26.

362. VAN DEN BOSCH F. **La Campine**;

ds : **Notre Pays**, 1905. Bruxelles, O. Schepens, 1905; in-4, p. 177-87; ill.

Descriptions et traditions campinoises.

363. TER GOUW J. **De Gilden**, *eene bijdrage tot de geschiedenis van het volksleven.*

Amsterdam, G. Portielje, 1866.

363B. VAN DEN OEVER K. **Kempische vertelsels.**

Maldegem, V. Delille, 1905; in-12.

364. WILS J. **La congrégation des Théologiens campinois de l'ancienne université de Louvain** (1703-1797).

Louvain, P. Smeesters, 1905; in-8. (Analectes, t. XXXI).

VIII.

Fêtes, Calamités.

365. BATAILLE DE TURNHOUT (THIELENHEIDE 1597) : ORLERS J. J. en VAN HAESTERS H. **Beschrijvinghe ende afdeelinghe van alle de victoriën so te water als te lande die Godt almachtich de edele hoochmogende Heeren Staten verleent heeft door het weys en cloeck beleyt des hoochgebooren Fursts Maurits van Nassau.** Leyden, 1610; in-fol.; ill. — BAUDART G. **Les guerres de Nassau.** Amsterdam, Colin, 1616; 2 vol. in-4; ill. — VAN DER KEMP C. M. **Maurits van Nassau.** Rotterdam, 1843; 4 vol. in-8. — FRUIN R. **Tien jaren uit den tachtigjarigen oorlog.** (1588-1598). 's Gravenhage, 1906. — Warachtich Discours van de heerlicke victorie die God den heere almachtich den XXIII^{en} january des jaers XVe seventnegentich heeft verleent den deurluchtigen hoochgebooren Furst ende heere Maurits prince van Orangien.... int doen, vertrecken, verslaen ende dissiperen van den leger des Coninx van Spangien gecampeert in de heerlichheyt van Tournhout. Ghedruckt, ann. 1597, den thienden february; s. l. in-8, 8 pp. — Bibliographie plus complète de cette bataille; ds : JANSEN. Turnhout, t. I, p. 192.

365B. **Boeren-Litanie ofte klachte der Kempische landlieden over de ellenden van deze lanckduerighe Nederl. oorlooghe.** (En vers).

Amsterdam, 1608; in-4. (Kempisch Muscum, 1890).

366. DOMINATION FRANÇAISE et GUERRE DES PAYSANS : E. S. **Eenige voorvallen uit den Brigands oorlog.** (Turnhout, Brepols en Dierckx zoon, 1849; in-8. — ORTS A. **La guerre des Paysans**, 1798-1799. Bruxelles, Bruylant-Christophe et Cie, 1863; in-8. — CONSCIENCE H. **De Boerenkrijg (1798).** *Historisch tafereel uit de XVIIIe eeuw.* Antwerpen, J. P. Van Dieren en Cie, 1853; 2 vol.; ill. — SNIEDERS A. **Onze Boeren.** *Tooneelen uit den Boerenoorlog van 1798.* Antwerpen, Van Os-Dewolf, 1889; in-8. — THIJS A. **De Belgische conscrits in 1798 en 1799.** Leuven, K. Peeters, 1890; in-8. — PALLEMAERTS J. F. **Beknopte Geschiedenis**

des Boerenkrijgs, October-December 1798. Mechelen, Van Velsen, 1898; in-4. — DI MARTINELLI F. 800 namen uit den Boerenkrijg. Gent, Siffer, 1898; in-8. — GEBRUERS P. F. Eenige aantekeningen over den Besloten tijd en den Boerenkrijg in de Kempen. Gheel, Rombouts, 1899-1903; 2 vol. in-8. — K. VRIJ. De Boerenkrijg en andere geschiedkundige wetenswaardigheden over ons Vaderland en voornamelijk over de Kempen, getrokken uit echte aantekeningen, beginnende met het jaar 1791 en eindigende in 1818. Gent, Siffer, 1898; in-8°; ill. — VAN CAENEGEM F. La guerre des Paysans. Bruxelles, O. Schepens, 1897. — VAN BAVEGEM J. B. Het martelaarsboek der Belgische geestelijkheid. Gent, J. B. D. Hemelsoet, 1872; 6 vol. — VAN CAENEGHEM K. Onze Boeren verheerlijkt. Gedenkboek der Eeuwfeesten van den Boerenkrijg, 1798-1898. Ieperen, Callewaert-De Meulenaere, 1904; in-8. ill.

367. HEYLEN A. Historische verhandeling der tijdstippen, waerop de plaegen der goddelijke rechtveerdigheyd over de Nederlanden en bijzonderlijk over de Kempen uitgescheenen hebben;

ds : HEYLEN A. Historische verhandeling over de Kempen. Turnhout, Brepols en Dierckx zoon, 1837, in-8; p. 118-135. Maladies en Campine, XIVe-XVIIIe siècle.

368. LAENEN J. Etude sur la suppression des couvents par l'empereur Joseph II dans les Pays-Bas Autrichiens et plus spécialement dans le Brabant. (1783-1794).

Anvers, J. Van Hille-De Backer, 1905; in-8.

Concerne Hoogstraeten, Baerle, Corsendonk, Herenthals, Postel, Tongerlo.

369. MICHIELSEN J. Geschiedenis der verwoesting van Brecht in 1584, met aantekeningen over den toestand der omliggende dorpen, alsook van een aantal andere gemeenten van het markgraafschap Antwerpen, in dit tijdvak.

Brecht, L. Braeckmans, 1887; in-8 :

369B. PASSAGES DE TROUPES EN CAMPINE ET GUERRES AUX XVIe ET XVIIe SIÈCLES.

BOR. P. Oorsprongk, begin en vervolg der Nederlandsche oorlogen. (1555-1600). Amsterdam, 1679-84; 4 vol. in-fol. — VAN METEREN E. Historie der Nederlanden en haer-

der naburen Oorlogen ende Geschiedenissen (— 1612). 's Gravenhage, 1623; in-fol.; ill. — G. BENTIVOGLIO. Della guerra di Fiandra (1559-1607). Trad. fr. par Oudin, Paris, 1634-1669; 2 vol. in-12. — NUYENS W. J. Geschiedenis der Nederlandsche beroerten in de XVIe eeuw (1559-1584). Amsterdam, 1865-68; 6 vol. in-8.

370. RÉVOLUTION BRABANÇONNE :

Op. cit. n° 34. — Guide fidèle pour toute l'étendue du duché de Brabant, pays de Limbourg et le marquisat d'Anvers. Avec une esquisse de la constitution de la province et moyens de la conserver. Dédié aux Etats de Brabant par un ami de la Patrie. Londres, 1788; in-8, pp. 24. — Manifesten door d'heer H. Vander Noot, beyde gegeven tot Hoogstraeten den 24 october 1789. MDCCCLXXXIX, in-8, pp. 38. — Geheyme en hekelagtige 't samenspraek tusschen de drij keizerlijke generaels d'Alton, d'Arberg en Schröder over den slegten uytval van hunne krijgsdaeden. Brugge, F. Van Eeck; in-16, pp. 32. Ill. de trois gravures représentant des épisodes de la bataille de Turnhout. — Begin der Belgische vrijheid of nauwkeurig dagverhael van hetgeen er te Turnhout gebeurd is 24 oct. — 23 nov. 1789. Brussel, J. G. Simon, aen den Bystant, MDCCXC; in-8; pp. IV-92. — Collection des différentes gravures, allégories, critiques, portraits, batailles et autres qui sont en rapport à la Révolution Belgique, commencée l'an 1787. Lille, Jaquet, (vers 1791); in-4. — GERARD P. Ferdinand Rapedius de Berg. Mémoires et documents pour servir à l'histoire de la révolution Brabançonne. Bruxelles, De Demanet, 1842-43; 2 t.; in-8. — E. DINNE. Mémoire historique et pièces justificatives pour Van der Mersch où l'on donne les preuves de la loyauté de sa conduite devant la révolution belge. Lille, 1791; 3 vol. in-8. — De vryheyd ontboeyd door de regtveerdige kloekheyd der Brabantsche Helden : Waer in afgemaeld word, de Liefde voor het Vaderland, de snoodheyd van Alba, de verovering van Turnhout, de Bestorming van Gent en Brussel. (Dichtstuk door A. J. Stips). Gedrukt tot onderrichting van 't publiek. (1790), in-4. — VAN DEN BUSSCHE E. Biographie du général Van der Mersch, d'après des documents authentiques entièrement inédits avec de nombreux détails sur la révolution brabançonne. Menin, Ch. Hoedt-Vermeersch, 1863; in-8. — Voir aussi :

JANSEN. Turnhout, t. I, p. 315-333. — VAN SPILBEEK. De abdij van Tongerlo, p. 561-576. — 1789 1889. Eeuwfeesten van den slag van Turnhout gewonnen door de Patriotten op de Oostenrijkers, den 27 October 1789. *Historische Praalstoet van zondag 18 en dinsdag 20 augustus 1889*. Turnhout, Beersmans-Pleek, s. d. (1889); obl. Dessins de Mr E. Van der Heyden, avec texte.

371. SERMON H. Remarcabele voorvallen ofte geschiedenissen (uit de Kempen 1785-1808). *Een handschrift met aantekeningen en ophelderingen uitgegeven*.

Antwerpen, H. Sermon, 1867; in-8.

372. SNIEDERS A. De Wolfjager. *De Kempen in den Spaanschen Tijd*.

Antwerpen, J. P. Van Dieren en Cie, 1876; in-12.

373. ID. Oranje in de Kempen. *Tafcreelen uit den jare 1649*.

Antwerpen, J. P. Van Dieren en Cie, 1876; in-12.

374. SNIEDERS R. De Geuzen in de Kempen. (XVIe siècle). Turnhout, Brepols en Dierckx zoon, 1875; 2 vol. (Publ. Davidsfonds.)

375. ID. De Hut van Wartje Nulph. *Uit de krigstochten van Maurits van Nassau*.

Turnhout, Splichal-Roosen, s. d.; in-12.

376. TORFS L. *Fastes des Calamités publiques survenues dans les Pays-Bas et particulièrement dans la Belgique*.

Paris-Tournai, P. Lethielleux-H. Casterman, 1859-1862; 2 vol. in-8.

377. VAN SPILBEECK W. Oorlogsrampen in de Kempen rond 1580;

ds : Kempisch³ Museum, 1891, p. 69-73.

Pour les différentes fêtes locales, voir ci-après la bibliographie de chaque commune.

Castelré (I)

Castelré, een gehucht van de Nederlandsche grensgemeente Baarle-Nassau, waarover onderstaande akte *Reflextiën* handelt, ligt tusschen de gemeenten Minderhout en Wortel bijna geheel ingesloten. Zijne bevolking bedraagt ruim 300 inwoners, op enkele uitzonderingen na, allen van Belgischen oorsprong of Belgen.

Het gehucht bezit noch kerk, noch kapel en behoort tot de parochie van Minderhout.

Onder het Fransche schrikbewind had men op het gehucht, om de vrijheid, die men er genoot, eene schuur in kapel her-schappen, waarvan de sporen nog te zien zijn. Ze was gekend onder den naam de schuurkerk. De personen uit den omtrek lieten hunne kinderen hier doopen en menig huwelijk werd er ingezegend.

In het jaar 1795 had het Fransche leger, onder aanvoering van Generaal Pichegru zijn kamp hier neergeslagen.

(1) Bij Van Goor « Beschrijving der Stadt en Lande van Breda » leest men :
« Castelre, gelegen op de uiterste grensen van 't Landt van Breda tegen » 't Graafschap van Hoogstraeten, behoort mede onder Baerle, en heeft » insgelyks een Laetbanck, genaamd *Wesemael*, toekomende aan den Graaf » van Hoogstraten, waaronder veele gronden van Erven dingplichtig zijn. » Zoo wanneer er over dezelve eenig geschil ryst, staat zulks ter beslissing » van den Schoutet, de Leenmannen en den Secretaris van Hoogstraeten, » voor dewelcke oock alle vestingen, erffenissen enz. moeten verleden wor- » den. »

Castelré had eertijds eene Laatabank, welke den Heer van Hoogstraten toehoorde. Ze was gekend onder den naam : *de Laatabank van Wesemael*. Deze bank was zeer oud. De familie Van Wesemael, waaraan ze haren naam ontleent, kwam, in het jaar 1287, in het bezit van 't Land van Breda, dat tusschen Gerard Van Wesemael en zijne tante Aleidis Van Wesemael, gehuwd met Raso Van Gaveren, werd gedeeld. Zoo ontstond het Land van Bergen op Zoom, dat aan Gerard was befallen. Aleidis behield het overblijvende Land van Breda.

De naam Castelré heeft geene andere beteekenis dan Kasteelweg. Inderdaad, in de onmiddellijke nabijheid is het kasteel van Hoogstraten gelegen, het oude *Gelmelslot*, volgens overlevering door de Noordmannen, onder de aanvoering van hunnen Overste *Gelmelius* gebouwd; door Jan Van Cuyck, in het begin der 15 eeuw herbouwd, en, eene eeuw later, door Antonis van Lalaing, eersten graaf van Hoogstraten, aanzienlijk vergroot en versterkt onder de leiding van beroemde bouwmeesters van dien tijd, als Domien de Wagemaker, Rombout Keldermans, enz.

Bij den aanvang der 16de eeuw waren de Spaansche oproerlingen in het bezit van het kasteel, dat veel te lijden had van eenen grooten brand, en ook door de belegering van 10 Augustus 1603. Sedert 1810 dient het Kasteel tot Weldadigheidskolonie.

Vóór eenigen tijd is er kwestie geweest Castelré en Ulicoten met de gronden, tusschen deze gehuchten, langsheen de Belgische grens gelegen, in verwisseling aan België af te staan voor de kom van Baerle-Hertog.

Deze is waarlijk eene zonderlinge gemeente. De kom ligt in de provincie Noord Brabant geheel ingesloten in Baerle-Nassau en maakt met de kom dezer laatste gemeente slechts een geheel uit, terwijl verschillende perceelen van Baerle-Hertog in het grondgebied van Baerle-Nassau als verloren verspreid liggen; daarbij ligt Zondereygen, een gehucht van Baerle-Hertog, in de provincie Antwerpen, ten zuiden van de grens van Baerle-Nassau. Deze toestand duurt reeds zeven eeuwen en is ontstaan bij de akte van deeling tusschen den Hertog van Brabant en den heer van Breda gesloten.

De scheiding van Holland en België bracht geene verandering teweeg. Ook de grensregelingscommissie liet den toestand gelijk hij vroeger was.

Het voorstel tot uitwisseling door het Staatsbestuur der Nederlanden aangeboden, vond in onze Wetgevevende Kamer weinig bijtrekking en werd voor onbepaalden tijd naar.... de kartons verzonden.

Reflextiën

Aangezien ten jare 1237 Castelré (nu Nassau) met den dorpe Minderhout was uytmakende maar eene en dezelfde gemeynte sorterende onder de brabantische jurisdictie, ende aldus gebleven is tot den tijd dat de baronnie van Breda gebracht is onder de generaliteyt van Hollant, zoo is 't alsdan gebeurt dat de voorzeide parochie van Minderhout gescheiden is van Castelré (nu Nassau) door een rivier genaamd de Merck, welke was loopende midden dezer eene en dezelfde gemeynte, dus dat Minderhout gebleven is onder Brabantsche Jurisdictie, ende het anderdeel der parochie te weten Castelré, liggende over de rivier, gebracht is onder de Bataafsche Republiek, doch alleenlyk ten opsichte van de civiele en crimineeel rechtbanke en geentsins gescheyden is van elkanderen ten opsichte van de eigendommen der kerke, capel, pastorye en armen; want, ten opsichte dat Castelré maar eene en dezelve gemeynte altijd hadde uitgemaakt met Minderhout, zoo is 't, dat er eene stelling ofte compositie door beide de partyen van Brabant en Holland is gemaakt, dusdaniglyck, dat beide deze gemeynte vrydom is gegeven om met elkander te communiceeren in eene en dezelve kerk, als zynde door de voorouders oft door hun zelfs van beide deze gemeyntens den grond gedeeltelyk gekregen en gedeeltelyk gekocht, de kerk opgebouwt ende in alles onderhouden geweest; door welke compositie het ook gestelt is dat alle kerke, capelle, pastorele en arme goederen noynt en zyn afgedeylt, maar tot heden in gemeenschap met beide de gemeyntens zyn gebleven, hebbende daartoe de twee partyen overeengekomen en in de limietscheiding vastgesteld dat de kerk en armmeesters het een jaar door de wethouders der Bataafsche Republiek oft anders Castelré ende het ander jaar door de wethouders van Minderhout moeten gekozen worden, gelyk blykt by actens daarvan gethoont. Idem, zyn in de navolgende tyden altyd de erve, uitsettingen van penningen komende uit de aalmoessen van beide de gemeyntens, moeten

aangelegt worden door consent van wedersytsche regenten der plaatsen, ende, noynt en hebben die van Minderhout mogen grond roeren van hunne kerke, capel en pastorye sonder consent der wethouderen van Castelné, noch te zelfs hebben niet mogen luyden hunne klok ten sy met hun overstaan, waarvan altemaal blykstukken zyn aangethoont.

Mitsgaders hebben de inwoonders van Castelné altyd hunne begraafplaats blyven behouden op het kerkhof van Minderhout, als eigenaars van den grond der kerke, en hebben de rekeningen van kerke, kapel en armen moeten gepasseerd worden voor de Regenten van Minderhout, ter presentie ook die van Castelné, en van hun beyde partyen jaarlyks moeten onderteekent worden zonder aanzien van officiers van het Brabantsch noch ook van het Hollants; want, tot het houden van deze rekeningen waaren sy daartoe geauthoriseerd ende overeengekomen ten tyde der limietscheydinge, dusdanigleyck, dat den Heere Hertogh van Hoogstraten, hierin hebbende willen veranderingen brengen ten jare 1741, de Bataafsche Republiek daar tegen is opgekomen ende, den heer Hertogh heeft syn proces daar tegen verlooren in den Rade van Brabant ten jare 1742, 9 february; dus, dat alle bestier, recht van eigendom aan de kerk, capelle en pastorye gebleven is op den den voet gelyk het gestelt was ten tijde der limietscheydinge, blykt uit de aangewezenen stucken.

Door dezelve overeenkomst gemaakt ten tyde der limietscheydinge, doordien d'heeren pastors van Minderhout het bestuur van kerk, capel en eigendom van pastorye over de noch aaneengevoegde gemeentens verkregen hadden van Rudgerus Miles de Ligno, 1237, 4 Meirt, gelyk door actens daarvan bewezen is, en daarna ten jaere 1463 is bekrachtigt door Philips den Goeden, Hertogh van Brabant. Soo is 't dat de pastoors van Minderhout ook als pastoors van Castelné door de Bataafsche Republiek herkent zyn als blykt by actens daarvan vernieuwt ende onderteekent op 's lands zegel binnen den Raadhuize van Baerle-Nassau, 1673, 28 October. In welke acte aan alle officieren, justiciere en andere bevelhebberen, zoo politieke als militaire, bevolen wordt gemelde heeren pastoors van Minderhout als pastoors van Castelné te zullen moeten herkennen en lieth hebben; gevende hun door dezelve actens

liberteyt van hunne wooningen te nemen op Castelné, aangezien zij in dezelve actens gemelde pastoors ook herkennen voor borgers der Bataafsche republiek oft anders Castelné door de officieren derzelve plaatsen alle 33 jaren worden in possessie gesteld van te mogen gebruiken de revenuen uit dewelke de gemeente van Castelné de pastoors van Minderhout in qualiteyt als pastoors van Castelné is onderhoudende benevens zijne pastorye; hetwelk blykt door quittancien daarvoor afgeleverd in het betalen der collaterale penningen noch laest geschied ten jare 1793. En gemelde heeren Pastors van Minderhout hebben hun als borgers der Bataafsche Republiek, waartoe zij van allen tijden zijn aangenomen geweest, in alles moeten gedragen naar de wetten der Bataafsche Republiek: lasten, impositien, etc. moeten betalen en voldoen, hetgene tot heden is onderhouden. Benevens dit zyn de costers van Minderhout herkend voor costers van Castelné.

Idem, voor hunnen Schoolmeester, waarvan de acte hierbij is gethoont, uit welke aangewezenen actens genoegzaam is blykende dat wy inwoonders van Castelné, deel hebben in de eigendom van kerk, cappel ende pastorye van Minderhout, mits altyd uitgemaakt hebbende ruym de helligt van deze eerlyds eene en dezelve gemeente. Ende tot bekrachtiging hiervan, hebben wij dezelve reflectien gevoegd en overgegeven, gelyk wy overgeven het getal der inwoonders van Castelné eene byzonder streek. En in teeken der waarheid, hebben wij dit onderteekend, dezen 8 Meert 1700 negen en negentig, binnen Castelné voornoemd.

(Get.) Norbertus Cremers, deservitor; Jacobus Jansen, schepenen; Adrianus Brosens, gezworenen; Joseph Cornelius Brosens, ontvanger van Baal en Castelné; Clement Verheyen; Adrianus François Gysbrechts, kerkmeester; Jan Buyckx, kerkmeester, Geeraerd Aerts en Cornelis Servaes. † Dit is het handteeken van Matheus Mattheusen, verklarende niet te kunnen schrijven, armmeester.

Eene hieraan gevoegde opgaaf vermeldt dat te Castelné woonachtig waren, te weten:

46 mans, 46 vrouwen, 53 knechten, 53 meiskens, 116 kinderen beneden de 12 jaar. 314 te zamen.

E. ADRIAENSEN, Hoogstraten.

Hoogstraten

Keuren en Breuken

In het jaar 1621 had te Hoogstraten eene vechtpartij plaats, waarbij de messen waren getrokken.

Voor de binnenbank vroeg de Schepen, dat de dader overeenkomstig de Keuren en Breuken der Vrijheid zou gestraft worden.

De Drossaard, Johan Baers, verzette zich hiertegen, verklaarde de straf, hierbij voorzien, te licht en onvoldoende; hij eischte de toepassing van de « placcate en de eeuwige edicte » van den 22 Juni 1589, waarby is geordonneert dat ten platte « lande nyemant en soude vermoghen te gebruyken messchen, « die men noemt brootsnyders, hebbende een scherp pointe, « op de pene van te verbeuren deselve messen ende van arbitral gestraft te worden naer de faculteyt ende qualiteyt van « de personen ende menichvuldicheyt van overtredinge, overmits den meestendeel van den dootslagen met soodanige messchen geschieden, causerende dicwils de haestige doot van « de persoonen, tot groot dangier van hunne zielen. »

De uitspraak van het vonnis werd verdaagd. De Drossaard wendde zich tot het hof van Brabant, verklaarde, dat onlangs

drij of vier zulke feiten binnen het Graafschap waren gepleegd en de Schepenbank de straffen, bepaald bij gemeld edict, niet wilde toepassen — onder 't deksel, dat de vrijheid ende dorpen particuliere Keuren en Breuken bezitten van kleiner importantie, » oorzakende, « schrijft hij, dat alle onbevreesde rabauwen te stoutelijk misdoen. »

Onder dagteekening van den 29ⁿ Maart 1621 ontvingen de Wethouders, vanwege het Hof van Brabant, het uitdrukkelijk bevel zich te gedragen naar het hooger vermelde plakkaat.

Het Hof beveelt verder, dat « wie voortaan van de ingeseten « nen der voors. Graeffschappe van Hoochstraten eenighe op « steckers ofte messchen sullen trekken omme daarmede yemanden te dryghen, op te loopen, quetsen oft te misdoen, bij « drancke synde oft oock daerbuyten, op wat plaetse tselve « soude mogen syn, sal verbeuren de somme van sesse rinsghulden ende, soo verre sy daerinne yemande quetsen, de « somme van vier en twintig rinsghulden voor de ierste reyse, « ende op dobbel pene respectivelyck voor de tweede reyse « ende, daerenboven arbitralyck gecorrigeert te worden naer « gelegentheyt van der zaecken, welcke pene geapplianceert zullen « worden soo ende gelyck men van ouds gewoon is geweest te « doene. »

Onze Schepenen, zegt het volgende besluit, vonden hierin hun « beswaert » en hadden den Drossaard « opentlyck verclaert dat « sy nyet en vermochte te doen oft comen tegen de ordonnanciën ende « Statuyten » van het Graafschap; zij verzochten ootmoedelijk den Graaf de uitvoering van de akte van het Hof van den 29 Maart 1621 « in staet ende Surceantie te houden tottertyt toe die « voors. ordonnantiën ende Statuyten, by personen daertoe by (hem) te « deputeren souden syn ondersocht ende geëxamineert ende dat, hun rapport gehooft, anders by (hem) daerinne soude syn geordonneert. »

Besluit van 16 Januari 1626.

Kaerle van Lalaing, Grave Van Hoochstraten, Hornes ende Rennebourg, Baron Van Leuze, Hachicourt, Pecques, Ayne ende Cortesein, Heere Van Brecht, Eeckeren, Nimy ende Farbus, Riddere der orde van den Gulden Vlise van den Raden van Staten ende van Oirloge, Z. M., Gouverneur ende Capi-

teyn generael van Arthois, Gouverneur van Aertrecht, etc. Doen te wetene alsoo Jan Baers, Drossaert van onsen Graeffschappe van Hoochstraten, ons hadde te kennen gegeven, dat hy om te meer te beletten de dootslagen ende alle andere inconvenienten die gecauseert worden, ende meestendeel geschieden met messen ende opstekers die ordinaris ten platten landen gebruyckt worden, hadde te Hove sooveel te wege gebracht dat op den XXIXⁿ Meert XVIc. een en twintich by particuliere acte, tselve Hoff tegen degene die eenige messen soudentrec-ken, om daarmede yemant te dreygen, op te loopen, te quetsen, ofte misdoen, hadde gedecreteert eenige groote penen ende boeten in plaetse van de Keuren ende Breuken gestatueert by de ordonnantiën en de Statuyten van onse voirouders, Graven ende Gravinnen van Hoochstraten, dewelck wesende van seer cleyder importantiën waeren oorsaecke gevende dat de quade hun vervorderen te stoutelyck te misdoen ende de goede luyden op tlyff te vallen, te quetsen ende in perycke van hun leven te brenghen, ende de Schepenen van de Overbancke onser Vry-heyte van Hoochstraeten geordonneert gehadt hun daer naer te reguleren. Waerinne die voorschreven Schepenen, hun vindende beswaert, hadden aen onsen voors. Drossaert opentlyck verclaert dat sy nyet en vermochte te doen oft comen tegen de voors. ordonnantiën ende Statuyten die de voors. groote penen ende boeten nyet ende waeren medebrenghende, ons ootmoedelyck biddende dat ons soude gelieven d'executie van de voors. acte van den XXIXⁿ Meert 1621, in Staeten ende Surceantie te houden totter tyt toe die voors. ordonnantiën ende Statuyten by persoonen daertoe by ons te deputeren soudent syn ondersocht ende geëxamineert ende dat, hun rapport gehoort, anders by ons daerinne soude syn geordonneert. Waeromme, soo eest, dat wy ter beden van de Schepenen van onse Vryheyte van Hoochstraten hebben doen oversien ende rypelyck examineren de voors. acte van den XXIXⁿ Meert 1621, mitsgaders de voors. ordonnantiën ende Statuyten, ende, daer opgehadt tadvys van rechtsgeleerde, hebben verclaert ende verclaeren midts desen dat alsoo de voors. acte van den XXIXⁿ Meert 1621, is seer voirdelyck ende de penen ende boeten daerby vermelt gansch nootelyck in dese dangereuse coniecture van tyden om meerder quaet te verhueden, dat daeromme deselve sal staet grypen tot

ter tydt toe dat dienaengaende anders sal wesen versien. Ordonnerende den voorschreven Schepenen hem ondertusschen punctuelyck te reguleren naer de voorschreven acte ende de penen, Keuren ende Breucken ingevolge van de selve te taxeren ende by hunne vonnissen aen te wysen, tot dat aengaendet tsubject van de selve hun anders sal wesen geordonneert. Gedaen tot Brussele, den XVIⁿ January XVIc. sessentwintich. Was onder-teekent: Kaerle van Lalaing, Grave van Hoochstraten ende ge-cacheteert metten seguelle van Syne D. H.

Gecollationeert dese tegens syne originale in date ende onder-teekent als boven, is dese daarmede bevonden taccorderen by den Secretaris der v.s. Vryheyte ende mede Not.

(Get.) VERMEEREN, *Not^s pub^s*.

E. ADRIAENSEN, Hoogstraten.

Bijdragen tot de economische geschiedenis van Turnhout

Wat dichter het leven onzer voorvaderen van nabij zien is altijd aangenaam en leerrijk. Aangenaam als uitmakend eene verzettende lezing en eene zoete herinnering aan het verleden, en leerrijk als ons toonend hoe zij gewerkt en de moeilijkheden hebben overwonnen. In wijsbegeerte, zegt de groote Duitse wijsgeer Rudolf Eucken, moet het verleden tot regel dienen aan het tegenwoordige en tot grondslag aan de toekomst. In de economische geschiedenis, waar eene wijsgeerige redeneering in afleiding of gevolgtrekkingen dikwijls tusschenkomt, mag hetzelfde stelsel als waarheid genomen worden. Daarom zijn de akten, waar de doeningen onzer voorgangers klaarblijkend op den voorgrond treden, van eenen gewichtigen inhoud. Zijn zij altijd over 't algemeen niet even aantrekkelijk, er is toch licht eene zaak of een punt dat bewaring en navolging verdient.

Zoo laten wij hier nu volgen vier stukken uit de tweede helft der XVIIIe eeuw berustend in het archief der stad Turnhout.

Het eerste stuk, een oorspronkelijk en in het Vlaamsch opgesteld, is van Maria Theresia, dagteekenend van den 14 Augustus 1751, op perkament geschreven, waaraan het groot zegel in rood was der keizerin hangt. De openbare aankondiging ervan geschiedde den 23 Augustus van hetzelfde jaar.

De keizerin staat toe, op aanvraag van den hoofdschout en het magistraat van Turnhout, dat het weg- of barreelgeld op den steenweg van den Castelein, dat sinds het jaar 1309 hetzelfde gebleven was, verhoogd werde op zekere voorwaarden.

Insgelijks mocht het bestuur der stad eene somme gelds lichten voor de noodige herstellingen.

Het belangrijke van dit stuk is de redenen te zien die de stad aanhaalt en de middelen te kennen die zij wil gebruiken om eenen verouderden toestand te verbeteren. Langs den anderen kant zijn zeer staatkundig de voorwaarden die de keizerin stelt in het verleen van dit octrooi.

Het tweede stuk, ook een oorspronkelijk van 1771, in het vlaamsch opgemaakt en het antwoord van zijne koninklijke hoogheid Karel van Loreinen, op den rand van de eerste bladzijde der aanvraag geschreven in het fransch, zelfhandig onderteekend, waaronder zijn cachet is geplakt, houdt in de requeste van het magistraat en de afvaardiging van den bemachtigde om de aanvraag aan de hoogere overheid te doen van het volgende :

Het magistraat der stad Turnhout vroeg de opschorsing van het decreet van 19 December 1769, waardoor verboden was het vee in twee uren van den omtrek van het Hollandsch grondgebied of de Luiksche Kempen naar het binnenland in te voeren. De Turnhoutsche bevolking leed hier veel schade door, aangezien zij meestal van deze plaatsen haar hoornvee en schapen kreeg. Vermits er nu toch geene ziekte heerschte was er geene reden om het verbod te laten voortduren. Zoo dra er wederom ziekte zou ontstaan, beloofde de stad het bevel opnieuw te onderhouden.

Zijne koninklijke hoogheid staat het gevraagde toe op zekere voorwaarden. Deze met de redenen der aanvraag zijn het gewichtige van deze akte.

Het derde stuk is ook een oorspronkelijke brief in het Fransch, dagteekenend van 1768, en was gericht aan hunne Hoogheden van den Raad en Financiën van Hare Majesteit te Brussel.

De Turnhoutsche wethouders vragen het recht de gerookte haringen zoowel als de zoute haringen uit Holland te mogen binnenvoeren. Zij betoogen dat het verbod hun veel schade doet, vermits de haringen van Oostende en Nieuwpoort veel duurder komen. Helaas zij werden niet aanhoord en na gedaan verslag werd hunne vraag van hand gewezen den 18 Februari 1768.

Het magistraat doet zien hoe gegrond zijne aanvraag is en bewijst het zeer nauwkeurig door prijs, vervoer en hoedanigheid van de haringen.

Het vierde stuk is een uittreksel uit het Goedenisboek der stad. Het ambacht der kleermakers, waarbij zich de hoedenmakers voegden, klaagde dat de reglementen hen bevoordeelende niet meer werden nagekomen, en dat door zekere bedriegeligheden de belanghebbenden veel schade leden. Zij stelden aan het magistraat voor drij nieuwe artikelen bij de overige te voegen en goed te keuren.

De wethouders waren het eens met de aanvragers en bevestigden het voorstel in eene vergadering van 4 September 1775.

Het is zeer eigenaardig om te bestatigen hoe de wet werd overtreden; maar ook hoe de ambachten sterk aan hunne voorrechten hielden en eischen stelden die de macht van zulke instellingen kenmerkten.

I.

MARIA THERESIA BY DE GRATIE GODTS, Rooms Keyserinne, Coninginne van Hongariën, van Bohemen, van Dalmatien, van Croatien, van Slavonien, Aertshertoginne van Oostenryck, Hertoginne van Bourgondien, van Lotthryck, van Brabant, van Limbourg, van Luxembourg, van Gelderen, van Milaenen, van Stirien, van Corinthien, van Carniolen, van Mantua, van Parma ende Plaisantien, van Wirtembergh, ende van Hoogh ende Neder Silesien etc. Princesse van Suaben, ende van Transilvaniën, Marckgravinne vant' Heyligh Roomsche Ryck, van Burgouw, van Meyeren, ende van Hoogh ende Neder Lusanen, Gravinne van Habsbourgh, van Vlaenderen, van Artois, van Tirol, van Henegouw, van Naemen, van Ferrese, van Frybourgh, van Gorinen ende van Gradisca, Landt-

gravinne van Alsacien, vrouwe van de Marcke van Slavonien, van Portnaon, van Salins, ende van Mechelen, Hertoginne van Loreynen ende van Baar, Groote Hertoginne van Toscaenen etc.

ALLE DE GENE die dese onse opene Brieven sullen sien ofte hooren lesen, SALUYT: DOEN TEWETEN dat wij hebben ontfanghen de supplicatie van die Hooftschouteth, Schepenen, gesworens ende gecommiteerde gegeoeydens representerende het Corpus onser Stadt ende vryheydt Turnhout, innehoudende dat sy van inden jaere duysent dry hondert neghen van den Hertogh van Brabant hadden becomen het recht vant' wegh geldt over den nieuwen steenwegh alsdoen in hunne gemeynthe geleyt, teweten van iederen waeghen twee oorden, van ieder karre een oirt, soo voorts, als te sien was uyt d'acte ende Privilegie aldaer gevoegt nr 1°. Dat de voorsaeten der Supplianten sedert dien tyde, ende namentlyck sedert de dertigh ende veertigh jaeren herrewaerts den gemelden steenweg merkelyck hadden vergroot, sonder iet meerder voor weghgeldt tevreaghen ofte te genieten als den voorschreven ouden taux, in sulcker voeghen dat de gemeynthe van tydt tot tydt merckelyke duysende hadde moeten oplegghen voor reparatie ende onderhoudt vanden selven steenwegh, voor soo veel het voorschreven oudt wegh geldt ter oorsaecke vande cleynigheyt s'jaers tot seer weynigh prys verpacht wirdt, jae somwylen maer twee pistolen ende minder.

Dat den selven steenwegh sedert eenige jaeren ende naementlyck ten tyde van den lesten oorlogh, soodanighlyck was bedorven ende versleten dat de nootsaekelycke reparatien alleen wel souden monter en over de vier duysent guldens, als bleke by de declaratie vanden meester casseyr aldaer gevoegt nr 2°. Dat het daer en boven nootsaekelyck was vanden selven steenwegh aen sommige uytweghen te verlenghen ende te vergrooten, ter oorsaecke de wegghen aldaer impracticabel waeren, waer door souden gemenageert worden de excessive onkosten die de supplianten jaerelycx moesten doen, om diergelycke wegghen te herstellen, ende vanden anderen cant, soo en souden de voerluyden geene andere wegghen moeten soecken, waer door niet alleenelyck der supplianten gemeynthe, maer oock onse rechten vercort werden, voor soo veel Turnhout wesende het Hooft comptoir der uytgaende ende incomende rechten het best convenieerde, dat de voerluyden van Duytslandt, van 's Hertogenbosch, van

Eyndhoven, Cleef, etc. niet genootsaecht en werden andere wegen te kiezen, maer het hoofd comptoir passeren.

Dat de vergrootinghe vande Capelle St. Theobaldus tot aenden Casteleyn, alwaer den arghsten wegh was omtrent Turnhout, lanck was omtrent hondert roeden, gelyck conde worden affgemeten in de Caerte figuratief van den Landtmeter Antonius aldaer gevoeght nr 3°. Dat volghens het statien staende achter het stuck hier voor gereclameert nr 2° ieder roede viercant soude costen over de hondert guldens, ende vervolgghens soude de vergrootinghe vande voorschreve hondert roeden naest den Casteleyn (: uytmaeckende vyftigh roeden viercant, vermits den steenwegh aldaer maer eene halve roede moeste breedt wesen :) moeten costen over de vyf duysent guldens, de welcke gevoeght met de oncosten van restauratie hier voor vermelt t'saemen soude uytbrengghen over de neghen duysent guldens, welcke somme de supplianten geirne soudent lichten ten interesten, welcke interesten ende de partiele quyttinghe ten deele soudent connen gevonden worden uyt de sloten vande rekeningen van hunnen accyns, tendeele uyt de augmentatie vant' weghgeldt volgens project aldaer medegaende nr 4° door de supplianten ten dien eynde geconcipteert, ende de courtresse ingevalle soude connen gevonden worden uyt de vercoopinghe van eenighe gemeynts moeren, ende aldus soude de voorschreve reparatie ende jaerlycksche vergrootinghe van der supplianten steenwegh connen geschieden sonder de ingesetenen ter dier oorsaecke met eenighe settinghen te belasten.

Tot bewys dat de voorschreve augmentatie vant' wegh geldt noodigh was, soo werden wy gebeden van te willen considereren dat ten jaere duysent dry hondert neghen, als wanneer het eerste octroy vant' wegh gelt was verworven, het gelt soo raer was dat men als doen meer conde doen met een oirt als nu met twee stuyvers, het welck soo notoir was dat men niet noodigh en oordeelde desaengaende eenighe preuven bij te brengghen. Ende alsoo de voorschreve augmentatie vant' wegh geldt en de lichten van penninghen niet en mochte geschieden sonder onse permissie ende authorisatie, oorsaecke de supplianten hun recours naemen tot ons, oodtmoedelijck biddende ten eynde wy gedient waeren aende Supplianten te accorderen ende te octroieren de voorschreve augmentatie van

het wegh geldt op den voet van het voorschreve project van Reglement, 't selve ten dien eynde aggreerende ende lauderende, met ordonnantie aen een ieder, wie het soude moghen aengaen van sigh daer naer te moghen reguleren, offte anderssints ten dien opsichte te reguleren gelyck wy soudent vinden te behooren, mitsgaeders aende Supplianten te permitteren van tot laste van hunne gemeynte te moghen lichten de somme van thien duysent guldens tot de voorschreve reparatien ende vergrooten vanden geseyden steenwegh, ende daer voor te moghen verleyden 't sy effrenten ofte lyfrenten, ten eynde voors aen de Supplianten verleene de noodighe acte ende octroy in formâ. WAEROMME soo IST' dat wy het gene voorschreven aangemerckt, ende daerop gehadt hebbende t'advies van onsen Lieven ende getrouwen Raedt ende Advocaet fiscael van Brabant geneghen wesende ter oodtmoedigher bede der Supplianten, hebben hun gepermitteert, geoctroieert, ende geconsenteert, permitteren, octroieren, ende consenteren uyt sonderlinghe gratie by desen dat sy het weghgeldt, offte barrier recht over het passeren ende repasseren van den steenwegh hier voren geroert sullen vermoghen te augmenteren op het dobbel vant' gene daerop tot hier toegelicht ende alvolghens int' toecomende voor barrier geldt in het innecomen betaelen voor yedere voiture bespannen met een peirdt eenen halven stuyver.

Voor yedere voiture bespannen met twee peirden eenen stuyver, ende soo voorts naer proportie der peirden, voor yeder peirdt eenen halven stuyver.

Voor yeder lospeirdt ofte reypeirdt eenen halven stuyver.

Voor yederen os, koeye, ofte esel een oordt.

Voor yeder vercken een negenmanneken.

Voor twee schaepen oock een negenmanneken.

Dat vande voorschreve barrier-rechten sullen vrye syn ons Hoff ende onse Raeden, mitsgaeders de dorpen van de Bar Ronnie van Turnhout, die hunne quoten in den Casseyde sullen aenhaelen naer ouder gewoonte, de gardes van onze rechten met de geconfisqueerde peirden ende voituren ende geene andere.

Dat alle vacatien ende devoiren die in het toecomende sullen geschieden, soo tot het repareren als vergrooten vanden voorschreven steenwegh, door hooft Schouteth, Schepenen, ende se-

cretaris sullen moeten geschieden gratis, dewelcke uyt dien hoofde sullen vry ende exempt wesen vant' aenhaelen van den Casseyde.

Dat de vrachten int' aenhaelen vanden Cassey sullen moeten geschieden door alle degene, die peirden syn houdende, ieder naer proportie der peirden, mits genietende voor het affhaelen van yeder hondert Cassey tot Grobbendonck eenen gulden, ende aenden steenwegh van Schilde voor yeder hondert vyfentwintigh stuyvers.

Dat alle degene die met hunne karren ende peirden sullen worden gequaert aenstonts gehouden sullen wesen hunne quoten op de gestelde daegen ends uren aff te haelen aen te leveren, op pene van vyf pattacons voor yeder gebreckelycke, d'eene hellicht ten behoefte vanden officier, ende d'andere hellicht ten profijte vanden armen, ende dat men het gebreck tot laste vanden defaillant aanstonts sal doen suppleren.

Dat men het landt door het welck den steenwegh sal worden verlenght aenden eygenaer in redelyckheyt sal betaelen volghens het taxaet daer over door beëdighde bedesetters te doen.

Dat de verlengnisse vanden steenwegh sal moeten geschieden in soo rechte linie als het doenelyck is, doch ten minste schaede van d'innegesetenen ende ten besten profijte vande gemeynthe by resolutie ende goetvinden vant' corpus, waeraen een yeder sigh sal moeten gedraeghen sonder contradictie.

Dat d'Ingesetenen vande uytgangen ende gehuchten naer de welcke den steenwegh sal worden verlenght, geobligeert sullen wesen voor andere, met hunne karren ende peirden, den saevel ende aerde aen te haelen, mits genietende voor daghgeldt van karre, peirdt, ende knecht eenen gulden.

Ordonnerende een yeder des raeckende sigh naer allent'gene voors. punctuelyck te conformeren.

Voorders hebben wij aende Supplianten gepermitteert ende geoctroieert, permitterende ende octroyerende mits desen van tot laste van hunne gemeynthe ten minsten mogelycken interest op lyfrenten te moghen lichten eene capitaale somme van vyf duysent guldens courant, om die 't emploieren tot vergrootinghe van hunnen gemelden steenwegh van aende Capelle van Ste Theobaldus tot aenden Casteleyn, sonder de selve somme int'geheel offte ten deele tot anderen eynde te moghen diver-

teren, de voorschreve Supplianten tot dien autoriserende om aende respective geldtschietters te verleyden de noodighe rentconstitutien in gewoonelycke forme, allen d'welck in voeghen ende maniere voorschreve te geschieden, wy van alsnu voor alsdan geconfirmeert ende geaprobeert hebben, confirmeren ende approberen by desen, willende dat t'selve sal syn, blyven, ende gehouden worden voor goet, vast, gestaedigh, van macht ende van weirde. Ontbieden daeromme ende bevelen onse seer Lieve ende getrouwe die Cancellier ende Luyden van onsen Raede geordonneert in Brabant, Meyer van Loven, Amman van Brussel, Schouteth van Antwerpen, ende alle andere officieren, justicieren, ende ondersieten ons voorschreve Landts van Brabant, van Limboursch ende van Overmaese, dat syde voorschreve Supplianten van dese onse teghenwoordighe gratie octroy ende consent peyselyck ende vredelyck doen ende laeten genieten ende gebruycken sonder hun daerinne tedoen offte laeten geschieden eenigh hinder, stoor offte letsel ter contrarien.

WANT ONS ALSOO GELIEFT. Gegeven binnen onse stadt Brussele onder onsen grooten segele desen veerthienden Augusti int'jaer Ons Heere Duysent seven hondert eenen vyftigh, van onsen Keyser-Rycke het sesde, ende van onse Rycken van Hongarien, van Bohemen etc. het elfste :/:

By de Keyserinne ende Coninginne
FELLER.

II.

*Aen haere Majesteyt De Keijserinne Douariere ende
Coninginne Apostolique.*

Verthoonen met alle mogelyck respect die Hoofdschouteht en Schepenen der stad ende vrijheyt Turnhout hoe dat bij ordonnanctie van den 19 xber 1769 is verboden dat geen veede van die plaetsen oft dorpen gelegen binnen de twee uren tegen de frontieren van het hollands gebiedt oft Luyxekempem vermogh getransporteert worden naar het binnenste van het landt.

Behoudelyck dat bij de laetste geemaneerde ordonnancies is gepermetteerd geweest den invoer daer van te doen geduerende de maendt april, met het eynde van welcke de voorschreven permissie compt te cessen.

Met welck voorsc. verboth de ingesetenen van Turnhout syn in den cas gestelt dat sy geen het minste veede connen trecken uyt de naestgelegen dorpen paelende tegens de voorsc. frontieren van hollant als Poppel, Welde, Raevens, Arendonck en Merxplas met hunne onderhoirende gehuchten, van welcke dorpen noghtans de ingesetene van Turnhout, voornamentlyck in het somer saisoen, het meeste vet veede als calveren, schaepen ende runtvee tot hunne subsistentie moeten trecken, jae dat meer is guriadic.... van Turnhout als paelende tegens alle de voorsc. Dorpen is oock gedeeltelyck begrepen onder de voorsc. twee uren van de frontieren van hollant, waerdoor het gebeurt dat de ingesetene van hunne stadt nogh geen vet veede connen oft moge trecken van hunne mede ingesetene woonende op het Canton resorterende onder de voorsc. twee uren, d' welck niet alleenelyck veroorsaecht een groote schaersheyte van veede maer oock groote dierte.

Ende gemerckt dat in de voorsc. Dorpen geen de minste besmettelycke sieckte onder het hoorne veede en is ofte in veele jaeren geweest is, jae, dat meer is, dat de gemelde sieckte van over ettelycke maenden niet meer is bespeurt zelfs op de dorpen van het hollants gebiedt aengrensende tegens de dorpen van haere Majest.gebiet oorsaecte van recours tot haere voorsc. Majesteyt.

Oodtmoedelyck biddende van aen de supplianten te permitteren het hoorneveede en schapen tot consomptie ende subsistentie van hunne ingesetene te mogen trecken ende inbrengen uyt de voorsc. dorpen gelegen binnen de twee uren tegens de frontieren van het hollants gebiedt naer hunne stadt, saltem tot ter tijdt toe datter op de voorsc. plaetsen eenige sieckte soude openbaeren ende voorts onder alsulcken precautiën als haere Majesteyt zal gelieven te prescriberen.

T' is de Gratie etc.
J. B. t' KINT, Agt.

Wij hooftschoutet en Schepenen der Stadt en de Vryheydt Turnhout verclaren mits desen te constitueeren de agent J. Kint om te presenteeren aen het Gouvernement de neffens gaende requête ten eynde om permissie te becomen om te mogen in brengen het veede van de Dorpen gelegen binnen

de twee uren tegen de frontieren van het hollants gebied gelovende ende verbindende als naer regst, actum turnhout desen 28 april 1771 : was onderteeckent C. De Fierlant ; G. De Wilde ; J. Verstylen ; P. G. Puyders ; J. B. Stappers ; Jacobus Soeffers ; Adrianus Van Pelt.

Collassionnée
A. BROERS.

Son Altesse Roiale aiant eu rapport de cette Requête, et prenant en considération les raisons y exposées. Elle a permis, ainsi qu' Elle permet aux Habitans de la Ville de Turnhout de tirer des Endroits situés dans l'étendue de deux Lieues de la Frontière, le Bétail dont ils ont besoin pour leur consommation, moiennant cependant que l'on suive ponctuellement les conditions suivantes, à peine que la présente permission viendra à cesser d'elle-même.

1° Que le Bétail venant des Endroits situés dans les deux Lieues de la Frontière, pour être conduit à Turnhout, devra être accompagné d'un certificat signé par les Gens de Loi et muni du cachet du Village, contenant qu'au Lieu où on s'est procuré le Bétail, il ne règne et n'a régné depuis six mois, aucune espèce de maladie contagieuse parmi le gros Bétail, non plus que dans les Endroits situés à deux Lieues à la ronde.

2° Que ce Bétail, à son entrée à Turnhout, sera encore visité, et devra être assommé dans les deux fois vingt quatre heures pour servir à la consommation des habitans.

3° Que le Bétail qui sera mené à Turnhout, ne pourra pas en sortir, et qu'il y sera conduit par les chemins les plus directs, sans pouvoir être établi pendant la Route.

Ordonne Son altesse Roiale à tous ceux qu'il peut appartenir de se régler selon ce.

Fait à Bruxelles, le 7 Juin 1771.

CHARLES DE LORRAINE.

L. S.

Par ordre. de son Altesse Royale.

F. E. DE BEELEN.

III.

A Messieurs,

Messeigneurs les Trésorier Général Conseillers et Commis des Domaines et finances de Sa Majesté.

Les Chef Ecoutéth et Echevins de la Ville et franchise de Turnhout prennent la très respectueuse liberté d'exposer à Vos Seigneuries Illustrissimes que la consternation dans laquelle les habitants desdites villes et franchises se sont trouvés lors de la deffense générale de l'entrée des harrengs salés et sorés paraît être diminuée de quelque chose, depuis qu'Elles ont permis l'entrée de cette seconde espèce, mais comme la consommation n'est pas bornée à cette seule espèce, la privation des harrengs salés les alarmera tant et si longtemps que Vos Seigneuries Illustrissimes n'en auront pas également permis l'entrée à l'exemple de ce qui s'est fait le 25 mars 1766 lorsquelles firent cesser à leur égard l'ordonnance du 25 juin 1765 et qu'Elles permirent l'entrée du poisson sec et salé par le département de Turnhout comme cela s'était pratiqué avant l'émanation de ladite ordonnance du 25 juin 1765.

Cette disposition était probablement fondée sur les mêmes motifs que ceux qui militent aujourd'hui et qui sont déduits dans la Requête précédente du 20 de ce mois.

Car quoique l'on veuille persuader que les harrengs salés et sorés d'Ostende ou de Nieuport peuvent être rendus à Turnhout à aussi juste compte, que ceux que l'on peut se procurer de la hollande, il est de fait, que cela ne se peut et à beaucoup près, en voici la preuve.

Une tonne des meilleurs harengs salés rendue à Turnhout y coute, compris le transport et les droits la somme de fr. 21,00

Au contraire, une tonne des harrengs salés achetée à Ostende ou à Nieuport, coute sur les lieux qui est le prix fixé. 27,00

Le transport de l'une de ces deux villes vers celle de Bruxelles ou d'Anvers doit couter. 1,00

Et le transport ultérieur jusqu'à la destination de Turnhout ne peut être moins de 4,00
fr. 32,00

Ce qui fait une différence de onse florins à la tonne et conséquemment audela du tiers plus chere que la tonne des harrengs d'Hollande. D'ailleur il est une espèce des harrengs salés de Hollande de bas prix que l'on nomme Leegen harring qui coustent rendus à Turnhout f. 15-7-6 la tonne, d'où il résulte, qu'une tonne des harrengs de cette espèce venant d'Ostende ou de Nieuport coutera à Turnhout une fois plus cheres que ceux de Hollande.

Quant à la direction des harrengs de Nieuport et d'Ostende, on ne peut la faire par Bruxelles pour se servir des voitures de retour ni autrement, parceque les Malinois les assujetiraient à leur minque selon qu'ils l'ont fait passé quelques années à l'égard du Seigneur de Rethy, qui voulant faire passer à la destination de sa Terre quelques morrues pour sa propre consommation, furent arretées et confisquées à Malines ou assujeties à la minque, ce qui fait, qu'à Turnhout on ne peut recevoir par Malines les harrengs salés et sorés que l'on serait tenté de faire venir d'Ostende ou de Nieuport.

En outre l'on peut dire avec vérité que les harrengs d'Hollande dits Leegen pessel haring sont pour le moins aussi bons, que ceux de Nieuport que l'on vend à Turnhout et que la differrence du prix est telle, que les premiers vont rarement mais tout au plus à deux liards et les seconds à 4 ou 5 liards la pièce. Cette différence de prix ne peut surprendre, puisqu'il est de fait, que ceux qui trafiquent en harreng à Anvers et à Malines, gagnent considérablement sur le prix. A ces causes les Remontrants recourent de rechef et avec le même respect vers vos Seigneuries Illustrissimes.

Les suppliant très humblement de leur accorder la permission de faire venir sur l'ancien pié des harrengs salés de la Hollande, tout comme ils leurs est permit de faire actuellement pour les harrengs sorés.

C'est la Grace Ille.

MERTENS.

Brusselles, le 27 janvier 1768

Rapport fait. Le Conseil déclare que ce que les Supplians demandent ne peut leur être accordé.

Fait à Bruxelles au Conseil des domaines et finances de l'imp^{ale} doure et R^{ne} aposte. Le 18 février 1768.

F. E. DE BEELEN.

IV.

**Extract uit het register der goedenisse der Stadt ende Vry-
heydt Turnhout waer inne onder anderen staet als volgt :**

Additionele ordonnantie op het Ambaght der Cleermaekeren.

Gesien bij mijne Heeren die Hooftschouteth ende Schepenen der Stadt ende Vryhydt Turnhout die resqueste aen hun gepresenteert wegens die ouderlingen, deekens ende gemyne gesellen van het ambaght der Cleemaekers binnen dese Stadt, inhoudende, hoedat sy by onse predecesseurs voorsien syn van verschyde ordonnantiën tot welstandt van hun ambaght, ende wel naementlyck van de ghene de dato 10 mey 1626 geconfermeert in Syne Majestyts Souverynen Raede van Brabant den 10 July daer naer : item van de ghene de dato 13 Augusty 1733 insche-lyckx geconfermeert op den 7 8ber 1733 mitsgaeders van de ghene van den 14 Meert 1767 aldaer alle gevoeght unico volumine.

Dat articulo 20 van de ghene van den 13 Augusty 1733, was gestatueert dat nyemant in den voorschreven sal geadmitteert worden, tenzy dat blyckt, dat hy synen ambaghte by eenen vryen meester binnen dese Vryhydt oft andere gepriviligeerde plaetse ten tyde van twee consecutive jaeren heeft geleert ende synen meester heeft voldaan.

Dat het continuelyck gebeurt, dat diffrente persoonen comende van dese oft vremde landen tot d'admissie voor den dagh comen met eenen blyck oft attestatie by hun selfs oft van anderen dan van hunnen gewesenen meesters opgesteld ende gefabriceert.

Dat door diergelycke voorvallen ende bedriegelyckheden der Supplianten ambaght, soo door de geduerige byeencomste ende devoiren tot naerder ondersoeck als andersints continuelyck bloodt gestelt wordt aen verleth ende groote oncosten, boven ende behalvens dat sy daer door van tydt tot tydt geëxponeert staen aen menighvuldige moeylyckheden ende somtydts proceduren, die door hun niet en connen worden gesupporteert, welck alles is streckende tot groot nadeel van het selven ambaght.

Dat onder de Supplianten ambaght schuylen ende begrepen syn de hoedemaekers deser Stadt ende Vryhydt.

Dat die hoedemaekers, wel naementlyck in de gesteltenisse van desen dieren tydt, onbequaem syn van den cost langer connen winnen, gemerckt dat vele vremde persoonen oft afboor-

lingen, aengelocht door den al modiken pryse, als is het incoom, geldt ter somme van vyf en twintigh guldens, hun tot hoedemaekers laeten admitteren.

Hier toe gevoeght dat daerenboven veele inboorlings voor hunne admissie alleenelyck betaelt hebbende thien guldens veele vreemdelingen bevryden oft op hunnen naem den hoedemaekers stiel laeten exerceren.

Dat in acht genomen den clynen prys oft incoomgeldt, de hoedemaekers soodaenigh staen te vermenighvuldigen ende wel besonderlyck met vreemdelingen, dat het te bedughten is, by aldien daer inne niet tydelyck wordt voorsien, dat deghene, die hun soo langh met hoede maeken oft vercoopen van hoeden hebben geneirt, desen hunnen stiel teenemael sullen moeten verlaeten, d'welck soude strecken tot groot naedeel van dese Vryhydt.

Dat arlo 28 der voors. ordonnantie van 13 augusty 1733 in verbis is gestatueert, dat myne heeren die Schouteth ende Schepenen die ordonnantie ende caertte tot welstandt van den ambaghte ende met hun advies altydt sullen mogen veranderen minderen ende meerderen naer heysch ende gelegthydt van saeke.

Ende om t'eenen weghe te voorcomen de voordere machinatiën, die eenige ouders oft andere persoonen, niet in den hoedenmaekers stiel wesende misschien op den naem van hunne kinderen oft knechten soudén willen voorstellen, soo hadden de supplianten om in alles soo veel mogelyck, te voorsien, by forme van preadvies geancipieert de naervolgende pointen en artikelen :

Dat voortaan niemant in het cleermaekers ambaght alhier binnen Turnhout sal connen worden ontfangen oft in eeniger manieren het selven ambaght sal mogen exerceren, tenzy hy alvorens twee volle leerjaeren heeft gedaen by eenen vryen meester van desen ambachte ende synen meester ten vollen heeft voldaan.

Dat oock niemant geene hoeden sal mogen beryden, opwassen, opmaeken, vercoopen oft hem in eenige manieren met den hoedemaekers stiel bemoeien alvorens dat hy hoedemaeker in den

Supplianten Ambaght herkndt ende geadmitteert is, ende dat hy (ten waere dat hy eenen ingeboorne poirter was) voor incoom oft admissie geldt sal hebben betaelt hondert guls eens, even eens ende gelyck de afboorlingen van der Supplianten Ambaght voor hunne admissie geldt moeten betaelen, ende dat sulckdaenigen persoon, die hier aen sal hebben gecontravenieert voor ieder contraventie sonder syn admissie te hebben voldaan, t'elckens sal verbeuren de boete ende pene respectivelyck vermeldt met den 23 articule van de voors. ordonnantie van den 13 augusty 1733.

Dat alle personen geadmitteert synde als hoedemaekers, aleer den hoedemaekers styl te sullen mogen exerceren, sullen gehouden hun onder eede te expurgeren, dat sy desen styl op hunnen eygen naem, crediet, schaede ende boete exerceren sullen, ende alle andere personen waer op diergelycke suspicie, als hier boven vermeldt staet, soude connen vallen, dat het selven alsoo ter goeder trouw is geschiedende sonder dat sy daer van eenige boete syn oft sullen genieten, ende sal desen stiel door niemant mogen gedaen worden voor ende aleer dat hy ten minsten gecomen is ten ouderdom van dryentwintigh jaeren oft houwelycken staet, op den selven voet gelyck het selven door ons was toegestaen, aen het lindewevers ambaght op den 5 gber 1698.

Ootmoedelyck biddende ten eynde wy gedient waeren de voornoemde 3 art. te voegen tot de vyf punten ende articulen door ons geapprobeert op den 14 meert 1769 ende gevoeght tot deghehen van 13 augusty 1733 met ordonnantie aen eenieder des raekende van sigh daer naer te reguleren ende daer van aen de Supplianten te willen verleenende de noodighe Acte. Dwelck doende etc.; waeren onderteekent Joannes G. Wouters, Hendrick Van de Moer, Theodoric Direkcx, Isac Sauve, J. B. Van Heupen, met een cruysken, Joannes Anthonius Matthyssen, Joannes Dominicus Diels en Michiel Goris.

Mijne voors. Heeren op alles geleth ende recours genomen hebbende tot den vierden articule der ordonnantie gemaect op het Lindewevers ambaght binnen dese Stadt door ons geapprobeert den 5 november 1698 ende door den Souverynen raede van Brabant geconfirmeert ende gedecreteert in dato 6 october 1700 voor soo veel den derden articule hier voor gemelt is

regarderende, voegende dese tot de vyf punten ende articulen door ons geapprobeert den 14 meert 1767 gevoeght tot de ghene van 13 augusty 1733 verclaren de voorstaende dry articulen, voor soo veel in hun is, te lauderen ende approbeeren soo noghtans dat het incoomgeldt ende boeten hier voor gemelt sullen moeten verdylt worden op den voet gelyck by de caertte de anno 1733 staet vermeldt, ordonnerende eenieder des raekende van sigh daer naer punctelyck te reguleren, verleenende daer van aen de Supplianten dese tegenwoordighe acte met permissie van de selve te mogen doen publiceren ende affigeren.

Actum in Collegio Dominorum deser 4 September 1775.

J. E. JANSEN.

Kempisch Boekennieuws

Meersel, zijne kapel en grot, zijn Capucienenklooster en zijne St Anna kostschool. Het jubeljaar van Lourdes te Meersel. Z. n. Hoogstraten, Druk. L. Van Hoof-Roelans, z.j. (1908); in-12, 38 blz.

Meersel, een gehucht van Meerle, ook Meersel-Dreef geheeten, heeft sedert eenige jaren veel in belangrijkheid toegenomen. Het Capucienenklooster, de beroemde grot van O.-L.-Vrouw van Lourdes en de zeer eigenaardige kruisweg ten bosch, de nieuwe tramlijn naar Breda, de kostschool van Fransche Zusters, zijn daar de bijzonderste oorzaken van. In vorige tijden was dit gehucht reeds gekend om zijne beganken naar de kapel van de HH. Quirinus en Lucia, zooals wij in de *Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique t. v.* lezen.

De zeer eerwaarde schrijver heeft in eenen gemoedelijken verhaaltrant de wisselvalligheden er van verteld. Zonder op waarde van zuivere geschiedenis met aanhalingen van schrijvers te bogen, is dit boekje ernstig opgesteld en verdient alle vertrouwen.

Het is in eene zuivere taal geschreven, waar zelfs van tijd tot tijd een tint van poëzij in doorstraalt.

Het behandelt : 1. Meersel, plaatsbeschrijving, inwoners, inrichtingen. — 2. Meersel en de Dreef. — 3. De Kapel van Meersel. — 4. Maria's genadedal, Hofje van Olijven, Kruisweg, Grot, Kapelletjes. — 5. De Grot : bedevaarten, god-

vruchtige oefeningen. — 6. Het Klooster der EE. PP. Capucienien. — 7. De St. Anna kostschool. — 8. Het jubeljaar te Meersel. Versiering der Dreef. Opschriften.

E. VLIEBERGH, professor der Katholieke Hoogeschool te Leuven. **De Kempen in de 19^e en in 't begin der 20^e eeuw.** 't Yper, bij Callewaert-De Meulenaere, 1908; in-8, 190 blz.

In 1906 werd in het 2e boekdeel der Memoriën door de klasse der Letteren en der zedelijke en staatkundige Wetenschappen der Koninklijke Academie van België uitgegeven het bekrond antwoord van E. Vliebergh op de prijsvraag : On demande une étude sur la condition des classes agricoles d'une région de la Belgique au XIXe siècle. Het luidde : De landelijke bevolking der Kempen gedurende de 19e eeuw. Bijdrage tot de economische geschiedenis. Dit diep doordacht en grondig bewerkt boek over den toestand der Antwerpsche en Limburgsche Kempen viel in den smaak der geleerden en had veel bijval. *Het Davidsfonds*, gesticht tot de verspreiding der goede lezing onder het volk, vroeg aan den schrijver dit werk te herzien, de meer uitsluitend wetenschappelijke bijzonderheden uit te schrabben en daarvan iets te maken voor zijne lezers. Dit werd gedaan. Zoo hebben wij dus hier een meer eenvoudiger, doch niet min degelijker boek als het eerste, waarin voorkomt : 1. Inleiding. — 2. De streek. — 3. De Kempische Landman. — 4. Het Volksonderwijs in de Kempen. — 5. De landelijke Eigendom in de Kempen. — 6. De Kempische Boer. 7. Knechten, meiden en daglooners op de Kempische hoeven. — 8. Ontginningen in de Kempen. — 9. De Nijverheid in de Kempen. — 10. De vrije Landbouwverenigingen in de Kempen. — 11. Nawoord.

OKTAAF A. STEGHERS. **De steenkolen in de Kempen en in Vlaanderen.** Brussel, De Vlaamsche Boekhandel, z.j. (1908); in-8, 34 blz.

Alhoewel dit boekje meer belang heeft voor de Limburgsche Kempen, is het voor de Antwerpsche Kempen ook leerzaam. Het wijst op het gevaar dat door de ontdekking der steenko-

len in de Kempen is ontstaan. Het nationaal-vlaamsche der Kempenaars is bedreigd. Daarom moet er gewerkt worden om den Vlaamschen aard der bevolking te behouden. Schrijver haalt eenige middelen aan, als het stichten van Vlaamsche vak- of technische scholen, mijnbouwscholen, vervlaamsching der Gent-sche Hoogeschool, enz.

JAN SEBRECHTS. **Dennenbouw in de Antwerpsche Kempen.** *Berchem, bij den schrijver, Boomgaardstraat 96, z.j. (1908); in-12, 20 blz.*

Dit werkje is een uiterst nuttig boekje voor het Noorden van de provincie Antwerpen waar de dennen of mastbosschen talrijk worden aangetroffen. Het handelt over de wijze en de gebreken in den dennenbouw, alsmede geeft het de noodige middelen ter opbeuring van deze plantagiën.

Schrijver verdeelt zijn opstel in twee hoofdstukken : I. On-doelmatige aanlegging ; II. Onoelmatige verpleging.

Hij onderverdeelt deze nog als volgt : I. 1. Bodemonderzoek. — 2. Grondbewerking. — 3. Bemesting. — 4. Aanplanten en zaaien. II. 1. Strijd tegen ziekten. — 2. Dunning. — Hij voegt er nog twee groote oorzaken bij van verslechting der dennenbosschen : III. Het verwijderen van boschstrooisel. — IV. Het wegnemen van boomen.

J. E. JANSEN.

La Seigneurie de Blommerschot

ERRATA ET ADDENDA

Quelques erreurs se sont glissées dans la notice sur la Cour Seigneuriale de Blommerschot, publiée dans le fascicule N° 2 de l'année 1908. Nous en donnons ci-après la rectification.

Page 96, en note. Jean de Bie, fils d'Etienne, portait une fasce brétessée et contre-brétessée. Cimier : un vol.

Page 96, en note. Van Berchem portait d'argent à 3 pals de gueules.

Page 97. Au lieu de Nicolas *Nuytinx*, il faut lire *Muytinx*.

Les *Muytinx* portaient d'or à l'ours naissant de sable, colleté d'un collier de gueules bordé et bouclé d'or.

Page 97, en note : au lieu de *de Proest*, lisez *Proost*, qui portait d'azur à la fasce brétessée et contre-brétessée d'or accompagnée de 3 étoiles à 8 rais d'argent, 2 en chef et 1 en pointe.

Page 99. L'Evêque Gaspar d'Anvers s'appelait *Nemius*.

Page 100, note 2. au lieu de *viorées*, lisez *vivrées*.

L. N.

De Verkoopakte van het Kasteel van Turnhout

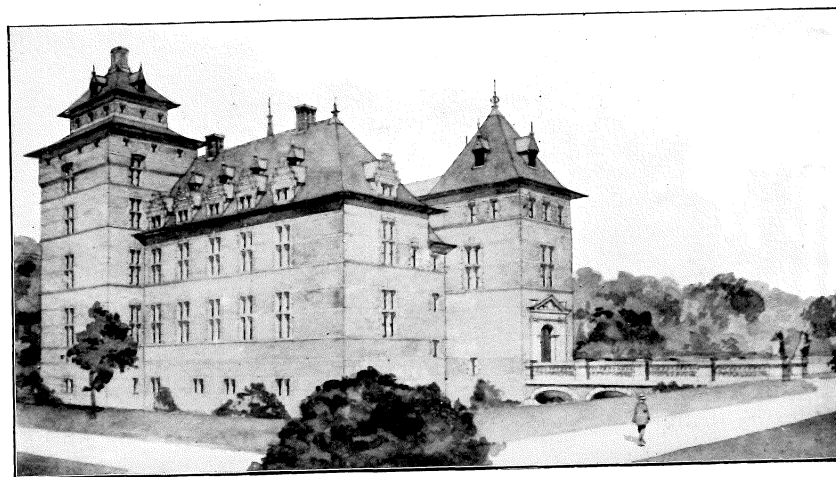
Op 20 november 1908 is te Antwerpen, door den Gouverneur der Provincie en door het College van Burgemeester en Schepenen van Turnhout, behoudens verdere goedkeuring, de akte geteekend waardoor ons aloud kasteel, tot dan toebehorende aan de stad Turnhout, wordt overgedaan aan de Provincie Antwerpen.

In de laatste jaren was het met dat geschiedkundig kasteel, weleer het lust- en jachtverblijf der hertogen van Brabant, van vorsten en edelen, waarlijk treurig gesteld.

De vest, in wier helder water voorheen — ten tijde van luister en heerlijkheid — zwanen en eenden een ongestoord verblijf vonden en waarin zich toenmaals ook het logge gebouw spiegelde, was grootendeels gedempt.

Iedereen had nochtans gezien, dat, hoe meer men aan de demping der vest werkte, hoe dichter men die aloude naakte muren naderde, hoe beter men ook het verval bemerkte van het aloude gebouw, waarin de tand des tijds zich maar al te diep had geprent.

Met andere woorden, dat gebouw mag, om niet alle schoonheid of liever niet al zijn majestatische te verliezen, slechts op zekeren afstand worden gezien.

Plan van het gerestaureerd Kasteel van Turnhout.

Daarom was het eene fout, de vest te dempen.

Geen wonder derhalve, dat oudheid- en bouwkundigen, alwie maar eenig begrip had van kunst of esthetiek, met woord en pen luide en krachtadig protesteerde tegen dat moderne vandalisme, dat gepleegd werd ten opzichte van den aloudesten en eerbiedwaardigsten getuige van Turnhouts verleden en heden, van hem die onze ambachten en neringen, onze gilden en rederrijkkamers, onze moderne nijverheid en vooruitgang, evenals de opeenvolgende plagen en geesels, waardoor onze geboortestad in den loop der eeuwen maar al te dikwerf geteisterd en soms half vernietigd werd, van nabij aanschouwd, ja had meê beleefd.

Nadat het voormalig arresthuis van Turnhout was opgeheven en de gevangenen naar de nieuwgebouwde celgevangenissen waren overgebracht, kwam heel het gedeelte van het kasteel dat tot opsluiting van veroordeelden had gediend, met de bureelen en de woning van den gevangenisbestuurder, beschikbaar.

Reeds werd er opgesomd waartoe men al die lokalen wel zou kunnen benuttigen, te beginnen met de huisvesting van het Vrederecht, het Armgebouwe, de inrichting van een Stadsentrepot ten behoeve der nijverheid, lokalen voor nijverheids- en vakscholen, om te eindigen met bergplaatsen van allerhande materiaal voor stadsdienst, brandspuiten en blusmateriaal.

Om nu het aloude kasteel voor dat alles dienstbaar te maken, werd niet alleen langzamerhand de vest gesloopt, maar zou men weldra ook langs de vier windstreken deuren of poorten maken in die grijze muren, om zoodoende langs alle kanten toegang te bekomen.

Men vroeg zich bedeesd af of, in dergelijke omstandigheden, na ettelijke jaren van ons geschiedkundig Kasteel nog wel iets anders zou overblijven dan eene ruïne?

Ook, toen dat alles ter oore kwam, werd er al dadelijk gezegd dat in dergelijke omstandigheden het gerechtshof of liever de Rechtbank van eersten aanleg niet langer in het Kasteel zou zetelen en er werd zelfs bijgevoegd dat de Provincie, welke de lokalen voor de rechtbank moet leveren, rasch een gansch nieuw Justitie-paleis bouwen zou.

Tegenover die gebeurlijkheid ging er een licht op en werd de vraag geopperd of de stad Turnhout dan niet wijzer en praktischer zou handelen, haar Kasteel doodeenvoudig te verkoopen aan

de Provincie, welke over de noodige geldmiddelen beschikt om allerhande herstellingswerken te verrichten en onder die voorwaarden toch nog een goedkoopster en solieder Justitiepaleis zou krijgen, dan wanneer men bouwgronden aankoopt en er een modern gebouw oprichten moest?

Onder geschiedkundig oogpunt lachte dat voorstel iedereen toe, en het werd door onze ingezetenen algemeen toegejuicht.

Met het oog daarop werden dan ook onderhandelingen tusschen de stad Turnhout en de Provincie aangeknoopt. En, eer gevende aan wie eer toekomt, meenen wij hier te moeten neerschrijven, dat de goede afloop van die langdurige onderhandelingen eerst en vooral te danken is aan het initiatief van M. Louis Caron, lid van de Bestendige Deputatie, aan de krachtadige tusschenkomst van Mr Victor Van Hal, Burgemeester van Turnhout en voorzitter van den Provincie-Raad, en aan de besliste houding van den nieuwen Gouverneur, den weledelen heer de Baillet Latour, die persoonlijk stappen aanwendde bij de commissie van monumenten om de wenschelijkheid en de noodzakelijkheid tot aankoop van het aloude geschiedkundig Kasteel van Turnhout door de Provincie te doen erkennen, en op die wijze de laatste aarzelingen overwon.

Overigens was de verkoop van het Kasteel door den Gemeente Raad van Turnhout reeds op 30 October 1908 gestemd, terwijl de wensch om het kasteel te naasten in den Provincialen Raad ook was geuit en die bestuurlijke vergadering de Bestendige Deputatie zelfs gelastte aan dien wensch gevolg te geven.

Alvorens tot den aankoop over te gaan had de Deputatie den Provincialen bouwmeester, Mr Jules Taeymans, nog gelast een grondig onderzoek over de stevigheid van het gebouw en deszelfs inwendige verdeeling, in te stellen, alhoewel men in het bezit was van een plan, opgemaakt in 1827 door den toenmaligen Waterstaat, dus tijdens het hollandsch bewind.

Doch tevens werd nu ook reeds een plan opgemaakt voor de toekomstige herstelling van ons Kasteel.

Dat ontworpen plan van het gerestaureerd kasteel illustreerde, als een huldeblijk der Turnhouters aan den weledelen Graaf de Baillet Latour, de Spijskaart van het Feestmaal dat den nieuwen Gouverneur ten stadhuize werd aangeboden, bij zijne Blijde Intrede te Turnhout op 20 October 1908.

En wijl wij nu eens in het bezit waren van die gravure, vroeg men ons of wij daarvan een afdruk wilden leveren voor de uitgaaf van *Taxandria*.

Zooals men ziet hebben wij ons daarbij niet bepaald. Wij achtten het niet ongepast in eenige trekken het historiek te maken van den verkoop van ons Kasteel en tegelijkertijd de oorspronkelijke verkoopakte — als een oorkonde — naast of met onze plaat in het geschiedkundig tijdschrift van de Kempen in te lasschen.

De vest rondom het kasteel zal nu worden hersteld ofwel zullen in de plaats van de oude vest beplantingen worden aangelegd.

In alle geval bekomt Turnhout eerlang, dank zij dien verkoop, een monument waarop onze ingezetenen terecht fier zullen wezen.

Turnhout, 26 Januari 1909.

JOSEPH SPLICHAL.

Afschrift van de Verkoopakte

Heden den zes en twintigsten November negentien honderd en acht :

Tusschen ons, Gouverneur der Provincie Antwerpen, handelende voor en in naam der Provincie, ingevolge besluit van den Provincialen Raad van Antwerpen, genomen in zitting van 31 Juli 1908, partij ter eenre :

En de heeren Victor Van Hal, Advokaat ; Gustaaf Van Pelt, zonder beroep ; Henri Van Genechten, kandidaat-notaris ; Henri Hendrickx, nijveraars, allen wonende te Turnhout, de eerste Burgemeester, de vier volgende Schepenen, te samen het Collegie van Burgemeester en Schepenen der Stad uitmakende en alhier in die hoedanigheid handelende ingevolge beraming van den Gemeenteraad der Stad Turnhout, de dato 30 October 1908, partij ter andere zijde :

Is er overeengekomen als volgt :

De stad Turnhout, partij ter andere zijde, alhier vertegen-

woordigd zooals is gezegd, verklaart bij deze verkocht, gecedeerd en overgedragen te hebben voor vrij, zuiver en onbelast en onder vrijwaring als naar recht.

Aan de provincie Antwerpen, alhier vertegenwoordigd als is gezegd, en voor dewelke de Heer Graaf de Baillet-Latour, Gouverneur van zelfde Provincie, dit verklaart aan te nemen.

Eenen eigendom bestaande in het gebouw genaamd « *Het Kasteel* » met een gedeelte der daaromliggende plein, alles gestaan en gelegen te Turnhout, kadastraal bekend wijk Q, nummers 499 deel, 500 en 501, groot in het geheel ongeveer 91 aren, 70 centiare, alles zooals ter plaatse bij piketten is afgeteekend.

Deze aankoop wordt door de provincie Antwerpen gedaan uit hoofde van openbaar nut, te weten om in de verkochte lokalen den dienst der Rechtbank van eersten aanleg te Turnhout in te richten ingevolge de verplichting desaangaande aan de provincie door de wet van 30 April 1836 opgelegd.

De verkoop wordt gedaan en door beide partijen aanvaard op de volgende lasten en voorwaarden :

1^e Voorschreven goed wordt verkocht in den staat waarin het zich zelve bevindt, zich uitstrekt, bestaat en gelegen is en aan de stad Turnhout in vollen eigendom is toebehoorende met alle deszelfs voor- en nadeelige servituten en gerechtigheden en zonder waarborg der hierboven uitgedrukte maat of grootte, waarvan het mogelijk verschil in min of meer zal zijn het voordeel of nadeel van de provincie Antwerpen.

2^e De provincie Antwerpen zal in vollen eigendom en genot treden van het verkochte te rekenen van den dag der goedkeuring door de bevoegde overheid.

3^e De stad Turnhout verplicht zich op hare kosten rond het terrein door de koopster aangekocht straten aan te leggen in kassei of in kiezel, van minstens tien meters breedte, met stoepen in harde materialen of in kiezel, welke bij middel van granietsteenen zullen afgeboord worden.

4^e De verkoopster gelast zich gebeurlijker wijze en op hare kosten met het onderhoud van den tuin en het leveren van water voor de grachten welke de provincie op haren eigendom rond het gebouw zoude aanleggen.

5^e De koopster zal verplicht zijn te vervullen al de verbin-

tenissen tegen brandgevaar welke bestaan of zouden kunnen bestaan en dragen van den aanstaanden vervaldag der jaarlijkse premie dezer, voor zooveel de verzekeringsmaatschappij hiertoe zoude recht hebben, zonder haar door deze eenig nieuw recht toe te kennen, zullende enkelijk de koopster instaan voor alle aanspraak die de maatschappij zou kunnen doen gelden tegen de verkoopster voor niet voortzetting der verzekering.

Deze verkoop geschiedt voor en mits de somme van *Honderd vijf en twintig duizend frank*, welke de Provincie Antwerpen belooft en zich verplicht te zullen betalen in vijf jaarkortingen van vijf en twintig duizend frank elk, waarvan de eerste betaling zal geschieden in 1909 en zoo voorts tot en met de volledige betaling van bovengemelde koopsom.

7^e De tegenwoordige verkooping zal slechts beslissend zijn na goedkeuring der Bestendige Deputatie des Provincieraads.

Opgemaakt in dubbel te Antwerpen, den dag, maand en jaar als boven en de partijen hebben na lezing geteekend.

Namens de stad Turnhout, De Gouverneur der Provincie,
(get.) *V. Van Hal*, *G. Van Pelt*, (get.) *Graaf de Baillet-Latour*.
Henri Van Genechten, *Henri Hendrickx*.

Goedgekeurd in zitting van den Gemeenteraad van Turnhout, den 1 December 1908.

Bij bevel : De Burgemeester,
De Secretaris, (get.) *V. Van Hal*.
(get.) *Jos. Van Damme*.

Goedgekeurd door de Bestendige Deputatie van den Provincialen Raad van Antwerpen, den 4 December 1908.

Bij verordening : De Deputatie,
De Griffier der Provincie, (get.) *Graaf de Baillet-Latour*.
(get.) *Ad. Van der Beken-Pasteel*.

Inhoud -- Table

1908.

	BLZ.
LOUIS BOONE. — Zitting van 29 Januari 1908	7
L. STROOBANT. Légendes et coutumes campinoises. (Suite)	10
A. REYDAMS. — De Toren van Moll en de brand in 1765	27
L. STROOBANT. Les dépôts de mendicité en Belgique	37
G. VAN DOORSLAER. — Les dépenses de Marie de Hongrie à Turnhout en 1545 et 1550	53
L. STROOBANT. — Le peintre Campana	56
LOUIS BOONE. — Feest in Taxandria	68
A. VERHEYEN. — 1745-1749. Algemeene Toestanden	69
FERNAND DONNET. — Entrée solennelle de Charles de Lalaing comte d'Hoogstraeten à Saint-Omer en 1624	90
LÉON NÈVE. — Notice sur l'ancienne cour seigneuriale de Blommerschot à Oostmalle	91
J. E. JANSEN. — Bibliographie de la Campine Anversoise	101, 170, 185
S. J. ROBSON. — Marsch van Turnhout	124
LOUIS STROOBANT. — Bracelets de l'âge du bronze trouvés à Grobbendonck	129
» Les civilisations primitives de la Hollande	133
» Découverte d'urnes Halstatienne à Goirle	159
» Découverte d'une villa romaine à Alphen	163
JOSEPH SPLICHAL. — Het vaandel, de zilveren platen en schilden van Ste Barbaragilde te Casterlé	167
E. ADRIAENSEN. — Castelé	207
» Hoogstraeten. Keuren en Breuken.	212
J. E. JANSEN. — Bijdragen tot de economische geschiedenis van Turnhout	216
» Kempisch Boekennieuws	232
L. N. — Errata	235
JOSEPH SPLICHAL. — De Verkoopakte van het Kasteel van Turnhout, met eene gravuur, voorstellende het ontworpen plan van het gerestaureerd Kasteel	236
Inhoud. — Table	243
Supplément aux annales, n. 2 : Projets des Statuts de la Société « Les Amis de Taxandria »	